

Statens vegvesen

Arbeidsvarsling

RETNINGSLINJER

Håndbok 051

Håndbøker i Statens vegvesen

Dette er en håndbok Nivå 1 (Retningslinjer) i Statens vegvesens håndbokserie, en samling fortløpende nummererte publikasjoner som først og fremst er beregnet for bruk innen etaten.

Håndbøkene kan kjøpes av interesserte utenfor Statens vegvesen til fastsatte priser.

Det er Vegdirektoratet som har hovedansvaret for utarbeidelse og ajourføring av håndbøkene. Ansvar for grafisk tilrettelegging og produksjon har Grafiske senter i Statens vegvesen.

Vegvesenets håndbøker utgis på 2. nivåer:

- Nivå 1 – Gult bånd på omslaget – omfatter forskrifter, normaler og retningslinjer godkjent av overordnet myndighet eller av Vegdirektoratet etter fullmakt.
- Nivå 2 – Blått bånd på omslaget – omfatter veiledninger, lærebøker og vegdata godkjent av den avdeling som har fått fullmakt til dette i Vegdirektoratet.

Arbeidsvarsling

Nr 051 i Vegvesenets håndbokserie

Redaktør: Morten Hafting

Illustrasjoner: Arild Solerød og Vegdirektoratet

Layout: Grafisk senter, Statens vegvesen

Opplag:

Trykk:

ISBN:

Forord

Vegdirektoratet har med hjemmel i § 35 i skiltforskriften av 7. oktober 2005 fastsatt nye tekniske bestemmelser (normaler) og retningslinjer for arbeidsvarsling på offentlig veg. Bestemmelsene erstatter tidligere bestemmelser gitt i håndbok 051 3. utgave (1988) med tillegg "Arbeidsvarsling på flerfeltsveger" (1994) samt andre retningslinjer og rundskriv innen fagfeltet.

Bestemmelser hjemlet i skiltforskriften er bindene for skiltmyndigheten. Det vil si alle bestemmelser om anvendelse og utforming av varsling, for eksempel trafikkskilt.

Det skilles i håndboka på varsling og sikring. Varsling omfatter alt trafikktekniske utstyr som er ment å lede-, varsle- og regulere trafikken. Sikring er fysisk sikring av arbeidere og trafikanter slik at sannsynlighet for skade reduseres og at konsekvensen ved eventuelle skader minimaliseres.

Utgangspunktet for håndboka er hensynet til trafikkikkerhet for arbeidere og trafikanter. Sentralt i dette er vegvesenets 0-visjon, som betyr at vi skal forebygge tap av liv og helse gjennom å begrense skadene i de ulykkene vi ikke klarer å forhindre.

Håndboka er primært utarbeidet med tanke på skiltmyndigheten. I tillegg vil det være av stor viktighet for trafikkikkerheten at håndbokas intensjoner "følges i alle ledd". Således retter håndboka seg til alle som utfører arbeid på veg, ansvarlige for varsling og sikring, planleggere, byggherre m.v.

Håndboka er ikke utarbeidet med sikte på at den kan benyttes til utarbeidelse av varslings- og skiltplaner ved arrangementer, men kan likevel være et grunnlag for utarbeidelse av varslingsplaner for ulike typer tilstelninger.

Håndboka er utarbeidet av en prosjektgruppe bestående av:

Per Kvaal, Region midt	Bjørn Bakke, Mesta AS (tidl. Hovedvernombud i Statens vegvesen produksjon)
Bjørn Andersen, Region midt	Ragnar Nilsen, Rambøll Norge AS (tidl. SCC Scandiaconsult AS)
Reimar Stenvik, Region øst	Morten Hafting, Vegdirektoratet (leder)
Bjørn Skaar, Region sør	
Pål Hauge, Vegdirektoratet	

Ragnar Nilsen har vært sekretær for gruppen samt bidratt faglig. Prosjektgruppens arbeid ble avsluttet med høring våren 2004. Arbeid etter dette er utført av Vegdirektoratet.

Vegdirektoratet, mars 2006

Olav Sjøteland

Vegdirektør

Ansvarlig avdeling: Veg- og trafikkavdelingen v/ Trafikkikkerhetsseksjonen

Innholdsfortegnelse:

0	Innledning.....	7
0.1	Formålet med arbeidsvarsling.....	7
0.2	Sentrale definisjoner.....	9
1	Lover og forskrifter.....	11
1.1	Oversikt.....	11
1.2	Vegtrafikkloven med forskrifter.....	11
1.2.1	Vegtrafikkloven.....	11
1.2.2	Trafikkreglene.....	13
1.2.3	Skiltforskriften - generelle bestemmelser.....	14
1.2.4	Skiltforskriften - spesielle bestemmelser for arbeidsvarsling.....	20
1.3	Vegloven.....	23
1.3.1	Vegmyndighet.....	23
1.3.2	Tillatelse til arbeid på eller ved veg.....	23
1.3.3	Kostnader for utbedring.....	24
1.4	Arbeidsmiljøloven med forskrifter.....	24
1.5	Andre generelle bestemmelser.....	25
2	Planlegging og utførelse.....	27
2.1	Søknader.....	27
2.2	Utarbeidelse av arbeidsvarslingsplaner.....	28
2.2.1	Innhold i arbeidsvarslingsplaner.....	28
2.2.2	Hvem skal utarbeide arbeidsvarslingsplaner.....	28
2.2.3	Virksomhet med ansvar for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarsling.....	29
2.2.4	Kontakt mellom søker og skiltmyndighet.....	29
2.3	Godkjenning og vedtak.....	30
2.3.1	Godkjenning av varslingsplan.....	30
2.3.2	Skiltvedtak.....	30
2.3.3	Kontakt mellom skiltmyndighet og andre instanser.....	31
2.4	Informasjon om vegarbeid.....	32
2.5	Gjennomføring av varslingen.....	33
2.6	Generelt om arbeidsvarsling.....	34
2.6.1	Belysning.....	34
2.6.2	Gående og syklende.....	34
2.6.3	Arbeidsområdet.....	35
2.7	Sanksjoner.....	35

3	Varsling.....	39
3.1	Trafikkskilt, generelt.....	39
3.1.1	Størrelse, utforming og kvalitet.....	39
3.1.2	Plassering av trafikkskilt.....	41
3.1.3	Endring, tildekking, fjerning av skilt.....	42
3.2	De enkelte trafikkskilt.....	44
3.2.1	Fareskilt.....	44
3.2.2	Vikeplikt- og forkjørsskilt.....	48
3.2.3	Forbudsskilt.....	49
3.2.4	Påbudsskilt.....	52
3.2.5	Opplysningskilt.....	53
3.2.6	Underskilt.....	57
3.2.7	Markeringsskilt.....	59
3.2.8	Trafikkjegle og trafikksylinder.....	61
3.2.9	Vegvisning.....	62
3.3	Vegoppmerking.....	67
3.4	Trafikklyssignaler.....	67
3.4.1	Vegarbeid nær permanente signalanlegg.....	67
3.4.2	Midlertidige skyttelsignalanlegg.....	68
3.4.3	Gult blinksignal.....	70
3.4.4	Lyspiler.....	70
3.4.5	Fast gult lys.....	71
3.5	Manuell trafikkdirigering.....	71
3.6	Kombinasjon av varslingsutstyr.....	72
3.7	Merking av personell, maskiner, containere m.v.	74
3.8	Varsling av bilberging.....	75
4	Sikring.....	77
4.1	Langsgående sikring.....	78
4.2	Tversgående sikring.....	78
4.3	Gående og syklende.....	79

Vedlegg 1: Kontroll.....	81
Ansvaret.....	81
Kontroll utført av skiltmyndighet.....	81
Forhåndsvarslet kontroll.....	82
Kontroll uten forvarsel.....	82
Sanksjoner.....	83
 Vedlegg 2: Opplæring.....	 85
Generelle kompetansekrav.....	85
Kurs.....	85
Kurs 1: For alle som skal utføre arbeid på veg.....	86
Kurs 2: For ansvarshavende.....	86
Kurs 3: Manuell trafikkdirigering.....	86
Krav til kursholder.....	87
Godkjenningens varighet.....	87
 Vedlegg 3: Eksempler.....	 89

Figurliste:

Figur 1: Skiltfarge.....	40
Figur 2: Siktavstander.....	41
Figur 3: Skilt 808 "Tekst", standardtekster.....	58
Figur 4: Skilt 904 "Retningsmarkering", anbefalte avstander.....	59
Figur 5: Skilt 906 "Hindermarkering", avstander.....	60
Figur 6: Skilt 741 "Omkjøring for bestemte kjøretøygrupper", tillatte forbudsskilt.....	64
Figur 7: Skilt 743 "Midlertidig omkjøring", alternativer for utforming.....	65
Figur 8: Siktavstander midlertidige skyttelsignalanlegg.....	69
Figur 9: Lengde av grønn fase / omløpstid.....	70
Figur 10: Kurstype.....	85

0 Innledning

Bestemmelser som angår arbeidsvarsling finnes i flere lov- og forskriftsverk. Deler av tidligere "Forskrift om varsling av arbeid på offentlig veg" er nå tatt inn som en del av skiltforskriften, som er hjemlet i vegtrafikkloven. Andre bestemmelser fra den tidligere arbeidsvarslingsforskriften er innarbeidet som normalbestemmelser i denne håndbok. Andre viktige lover er vegloven og arbeidsmiljøloven med forskrifter.

Skiltforskriften gir hjemmel for at Vegdirektoratet kan gi bindende tekniske bestemmelser (normaler) for bruken av skilt, signaler o.l. Disse er beskrevet i denne håndboka. Både ved utarbeidelsen av skiltforskriftens bestemmelser om arbeidsvarsling og de supplerende normalbestemmelser, retningslinjer og veiledninger i denne håndboka, er det tatt hensyn til aktuelle bestemmelser i Arbeidsmiljøloven med forskrifter.

Denne håndboka er primært utarbeidet for skiltmyndigheten, men i tillegg vil den være et viktig verktøy for alle som gjennom sitt arbeid får ansvar for å:

- utføre arbeid på veg,
- ha daglig tilsyn med arbeidsvarsling,
- sørge for at arbeidsvarslingsbestemmelsene blir fulgt opp i virksomheten,
- utarbeide planer for arbeidsvarsling,
- godkjenne planer for arbeidsvarsling,
- føre kontroll med arbeidsvarsling.

Med "arbeidsvarsling" menes all bruk av varsling og sikring for å varsle, lede og regulere trafikk trygt og effektivt forbi arbeidssteder på eller ved offentlig veg.

0.1 Formålet med arbeidsvarsling

Formålet med arbeidsvarsling er å:

- **sikre arbeidere og trafikanter,**
- **avvikle trafikken forbi arbeidsstedet med minst mulig forsinkelse og ulempe for trafikantene,**
- **muliggjøre effektiv og økonomisk drift av arbeidet.**

For å oppnå disse målsettingene er det viktig at trafikkreguleringer i forbindelse med arbeid på eller ved veg planlegges og utføres nøyaktig. For at trafikantene skal kunne opptre korrekt, skal all varsling og sikring være riktig, tydelig, konsekvent og enhetlig.

For vegarbeiderne utgjør trafikken en fare ved at de kan bli påkjørt under utførelsen av arbeidet. Disse farene kan reduseres betraktelig ved riktig og god varsling og sikring av arbeidet.

For trafikantene kan vegarbeid utgjøre en fare ved at situasjonen avviker fra det normale. Arbeidet kan medføre uforutsette hindringer i kjørebanelen, omlegginger av veg eller kjørefelt og andre "forstyrrelser". Forstyrrelsene kan variere fra de aller minste, som for eksempel ved arbeid utenom ferdselsarealet, til at trafikanten må ta omveger fordi vegen er stengt.

Sikkerhet for arbeidere

Sikkerhet for arbeidere ivaretas blant annet ved at:

- kjørende trafikk varsles og ledes utenfor arbeidsområdet,
- det i tillegg til varsling (skilt, oppmerking, signaler) benyttes ulike typer sikring (rekkverk, gjerder el.) som hindrer kjøretøy eller personer uaktsomt kan komme inn på arbeidsstedet,
- det benyttes energiabsorberende utstyr på kjøretøy og arbeidsmaskiner,
- arbeidsstedet er planlagt og tilrettelagt slik at inn- og utkjøring, gangadkomst, lagring av materiell mv medfører minst mulig konflikt med passerende trafikk.

Sikkerhet for trafikanter

Sikkerhet for kjørende ivaretas blant annet ved at:

- de varsles i tide, slik at kjøreadferden kan tilpasses den aktuelle situasjonen,
- de ledes på en sikker måte forbi arbeidsstedet, slik at det ikke oppstår fare i forhold til andre trafikanter, vegarbeidere, omgivelser eller trafikanten selv,
- varslingen utføres slik at fartsnivået tilpasses den aktuelle situasjonen,
- det ikke oppstår tvil om korrekt kjøretøyplassering, vikepliktsforhold o.l.,
- sikring benyttes på en slik måte at den også ivaretar trafikantenes sikkerhet.

Sikkerhet for gående og syklende ivaretas blant annet ved at:

- fortau og gang- og sykkelveger ikke benyttes til lagerplass eller parkering, dette skal skje i del av kjørebanelen eller utenfor vegområdet,
- det om nødvendig etableres en midlertidig gang- og sykkelforbindelse forbi arbeidsstedet som så langt råd er gir samme sikkerhet som før arbeidet startet,
- myke trafikanter sikres mot kjørende trafikk og mot arbeidsmaskiner, groper o.l.,
- sikringen er godt synlig eller merkbar, også under dårlige lysforhold og for synshemmede,
- dersom det blir nødvendig med ekstraordinær kryssing av veg, skal dette kunne skje på en trygg måte.

Framkommelighet

Alle trafikanter skal sikres tilfredsstillende framkommelighet forbi arbeidsstedet:

- Det skal sikres at gående, syklende, barnevogner, rullestoler og eventuelle andre grupper med nedsatt forflytningsevne sikkert og bekvemt kan ferdes forbi arbeidsstedet.
- Kjørende trafikk skal ikke påføres større forsinkelser enn nødvendig, og arbeid bør skje til tidspunkt hvor kapasiteten forbi vegarbeidsområdet er tilstrekkelig til å avvikle trafikken.

Effektivitet

For å oppfylle de foregående målsettinger på en økonomisk og effektiv måte, er det nødvendig at de virksomheter som skal utføre vegarbeid har god kunnskap om de regler som gjelder, og at de har etablert og innarbeidet gode rutiner for å følge disse reglene. Arbeid som er riktig varslet og sikret vil gi effektivt arbeid og en effektiv trafikkavvikling.

0.2 Sentrale definisjoner

Her er det gitt definisjoner på noen av de mest sentrale begrepene som benyttes i denne håndboka.

Ansvarlig på stedet	Den som er på stedet og som har kopi av varslingsplan, vedtak og evt annen dokumentasjon og som er ansvarlig for at varsling, sikring med mer til enhver tid er i tråd med bestemmelsene. Skal varsle ansvarshavende dersom forhold er av en slik art at vedkommende ikke kan håndtere dette selv.
Ansvarshavende	Den person hos utførende som har blitt tillagt ansvaret for gjennomføring og oppfølging av varsling og sikring i forbindelse med arbeidet (etter skiltforskriftens § 33 nr. 3).
Arbeidsområde	Den del av vegarbeidsområdet der det pågår eller er igangsatt vegarbeid.
Arbeidsvarslingsplan (Varslingsplan)	En plan for det aktuelle arbeidet som viser bruk av varsling og sikring, samt andre bestemmelser for arbeidet.
Bevegelig arbeid	Arbeid som utføres med eller i tilknytning til kjøretøy eller arbeidsmaskin som enten er i kontinuerlig bevegelse eller beveger seg forover med korte stopp.
Byggherre	Enhver fysisk eller juridisk person som får utført et bygge- eller anleggsarbeid, jf byggherreforskriften § 2.
Fast arbeid	Arbeid som pågår på ett bestemt sted i mer enn ca 12 timer.
Kortvarig arbeid	Arbeid som pågår på ett bestemt sted i mindre enn ca 12 timer.
Lavtrafikkert veg	ÅDT < 1500 kjøretøy pr. time.
Loggbok	Tid- og stedfesting av oppsetting, endring og nedtakning av varsling og sikring innenfor et vegarbeidsområde samt eventuelle hendelser i forbindelse med varsling og sikring. Dette med tanke på en fremtidig rekonstruksjon av forholdene.

Risikovurdering	En vurdering av hva som kan gå galt, hva som kan gjøres for å hindre det og hvordan redusere konsekvensene dersom noe skjer.
Sikkerhetsone	En sone mellom sikring og arbeidsområde der det ikke skal befinne seg personer eller materiell.
Sikring	All bruk av materiell som gir en fysisk beskyttelse av arbeidere og trafikanter.
Skiltmyndighet	Den som har eller har fått delegert myndighet etter skiltforskriften til å fatte vedtak om bruk av offentlige trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignaler, og som har myndighet til å godkjenne varslingsplaner.
Skiltplan	Den delen av varslingsplanen som viser plassering av trafikkskilt, trafikklyssignal og vegoppmerking.
Utførende virksomhet	Den virksomhet som utfører et vegarbeid.
Varsling	All bruk av trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignaler og annet utstyr som benyttes for å informere og varsle trafikantene samt å regulere trafikken gjennom vegarbeidsområdet.
Varslingsplanens bestemmelser	Del av varslingsplanen som viser særskilte bestemmelser for arbeidet, som for eksempel når det er tillatt å gjennomføre arbeidet.
Vegarbeid	Alt arbeid i forbindelse med anlegg, drift og vedlikehold, kontroll, inspeksjon m.v. som pågår på eller nær vegen.
Vegarbeidsområde	Hele det område eller strekning hvor det er etablert midlertidig varsling.
Vegholder	Den som har driftsansvar for vegen i henhold til veglovens bestemmelser.
Vegmyndighet	Den som har myndighet eller har fått delegert myndighet etter veglovens bestemmelser.

1 Lover og forskrifter

1.1 Oversikt

Arbeid på veg omfattes av en rekke lover og forskrifter. Noen av de sentrale er:

Vegtrafikkloven

- Forskrift om kjørende og gående trafikk (Trafikkreglene)
- Forskrift om offentlige trafikkskilt, vegoppmerking, trafikkløssignaler og anvisninger (Skiltforskriften)

Vegloven

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (Arbeidsmiljøloven)

- Forskrift om arbeidsplasser og arbeidslokaler
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften)
- Forskrift om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- og anleggsplasser (Byggherreforskriften)

I tillegg kan bestemmelser i de følgende komme til anvendelse:

- Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (Forvaltningsloven)
- Lov om skadeserstatning
- Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven)
- Lokale politivedtekter

Ikke alle lovene og forskriftene gjør seg i like stor grad gjeldende innen arbeidsvarsling. I de påfølgende kapitler er de deler som anses mest sentrale for arbeidsvarslingen omtalt. Dette er tatt med for å vise noe av "bakteppet" til håndboken. Arbeidsvarslingsforskriften er erstattet av bestemmelser i skiltforskriften, derfor er enkelte paragrafer fra skiltforskriften gjengitt.

I tillegg er det en rekke standarder som kan komme til anvendelse. Som hovedregel skal trafikkskilt og annet utstyr som benyttes i forbindelse med vegarbeid være i samsvar med slike standarder, jf **håndbok 062 Trafikksikkerhetsutstyr**.

1.2 Vegtrafikkloven med forskrifter

1.2.1 Vegtrafikkloven

Vegtrafikkloven gjelder all trafikk med motorvogn, og all annen ferdsel på veg eller område som har alminnelig trafikk med motorvogn.

§ 3. *Grunnregler for trafikk*, beskriver grunnregler for hensynsfull, aktpågiven og varsom adferd. Grunnreglene om hensynsfull, aktpågivende og varsom atferd gjelder også for vegarbeidere, både innbyrdes og overfor andre trafikanter. På den annen side krever § 3 at andre trafikanter må være spesielt oppmerksomme når de kommer til steder hvor det pågår vegarbeid.

§ 5. *Skiltregler m.m.*, omtaler at trafikantene pålegges å følge de forbud og påbud som gis med trafikkskilt, lyssignaler eller oppmerking.

Trafikkskilt, signaler og oppmerking skal ikke settes opp uten tillatelse fra "vedkommende myndighet", det vil si skiltmyndigheten. Det er heller ikke lov til å sette opp andre skilt som kan forveksles med offentlige skilt. Ulovlig skilting kan fjernes eller bli forlangt fjernet av slike myndigheter.

Det er forbud mot å endre, fjerne eller skade trafikkskilt o.l. Dette innebærer blant annet at det ved vegarbeid er ulovlig å endre varsling og sikring hvis dette ikke framgår av godkjent varslingsplan for arbeidet.

Den som setter opp, endrer eller fjerner skilt ulovlig, kan bli straffet i henhold til straffeloven.

§ 7. *Særlig forbud mot trafikk*, er hovedregelen for all trafikkregulering i forbindelse med vegarbeid. Bestemmelsen gir hjemmel til hel eller delvis stengning av veg på grunn av vegarbeid, og til å innføre andre reguleringer som for eksempel redusert fartsgrense. Paragrafen gir også hjemmel for manuell trafikkdirigering og for bruk av trafikkllys, vegoppmerking eller annen skilting i den utstrekning dette er nødvendig av hensyn til vegarbeid. Vedtaksmyndighet for slike reguleringer er som hovedregel den samme skiltmyndigheten som for permanente reguleringer. Vedtaksprosedyren er imidlertid noe forskjellig fra skiltvedtak for permanente skilt.

Bestemmelsen gir også hjemmel for andre typer reguleringer. Den kan for eksempel anvendes i forbindelse med andre aktiviteter, som for eksempel spesielle reguleringer i forbindelse med større arrangementer. Dette har gitt vegmyndigheten en tilsvarende hjemmel som det politiet har i vegtrafikklovens § 9. Skilting og annen regulering i forbindelse med arrangementer omfattes i utgangspunktet ikke av denne håndboka, men håndboka kan likevel være en god veileder for planlegging av skilting i forbindelse med ulike typer tilstelninger.

§ 9. *Trafikkregulering*, gir politiet hjemmel til å fravike trafikkregulering som blant annet er fastsatt av vegmyndighetene etter § 7. Paragrafen gjelder bare politiet.

Den ordinære trafikkregulering i forbindelse med vegarbeid foretas av skiltmyndigheten og det er ikke meningen at politiet skal overprøve skiltmyndighetenes regulering. Politiets myndighet er av midlertidig og supplerende art som gir adgang til å gripe inn dersom ekstraordinære og uforutsette forhold oppstår.

§ 11. *Unntak for uttrykingskjøretøy m.m.* gir hjemmel til å fastsette bestemmelser som gir adgang til å fravike det som er fastsatt i flere av paragrafene i vegtrafikkloven for fører av uttrykingskjøretøy, fører av kjøretøy i polititjeneste og fører av maskin eller kjøretøy som nyttes i til arbeid på eller ved veg. Bestemmelser om dette er gitt i trafikkreglene §§ 2 og 14.

1.2.2 Trafikkreglene

Adgang til å fravike regler

§ 2. *Anvendelsesområde, fravikelse av vegtrafikkbestemmelser m.v.*, gir mulighet på bestemte vilkår å fravike de fleste av bestemmelser for vegtrafikken, men:

- grunnreglene i vegtrafikklovens § 3 skal likevel aldri fravikes,
- kjøretøy benyttet til vegarbeid skal alltid overholde reglene om fart, trafikklys og politimanns tegn.

Fravikelsen må være nødvendig eller til vesentlig lettelse i arbeidet. Det er aldri tilstrekkelig at fravikelsen gjør vegarbeidet makeligere. Når trafikkbestemmelsene fravikes, skal gult blinkende lys brukes, jf merknadene til § 14.

§ 14. *Signal og tegn*, gir bestemmelser om at det ved vegarbeid skal benyttes blinkende gult lys når det er nødvendig for å hindre fare og trafikkbestemmelsene fravikes.

Blinkende gult lys gir ikke adgang til å fravike gjeldende bestemmelser (for eksempel feilparkering av makelighetsgrunner) og rettslig immunitet. Feil bruk av gult varsellys kan påføre den enkelte fører både erstatnings- og straffeansvar.

Rangordning for ulike typer reguleringer

§ 3. *Anvisninger*, beskriver "rangordning" for ulike typer reguleringer:

- Grunnregler er gitt i trafikkreglene.
- Skiltet regulering gjelder foran trafikkreglene.
- Lyssignaler gjelder foran skilt (for eksempel vikepliktskilt på signalstolpe).
- Manuell dirigering gjelder foran lyssignaler (for eksempel grønt lys).

Paragrafen gir ingen myndighet til for eksempel manuell trafikkdirigering. Slik myndighet må følge av andre bestemmelser. For vegarbeid er dette vegtrafikklovens § 7.

1.2.3 Skiltforskriften - generelle bestemmelser

Tekst i ramme er utdrag fra skiltforskriften av 7. oktober 2005.

§ 1. Innledende bestemmelser

1. Offentlige trafikkskilt, vegoppmerkinger og trafikklyssignaler er de skilt, oppmerkinger og signaler som fremgår av denne forskrift, med utforming, farge og betydning som fastsatt her.
2. Det er forbudt å feste til skilt eller til annen offentlig trafikkkontrollinnretning noe som ikke gjelder skiltets eller innretningens formål.
3. Definisjonene i trafikkreglene og i forskriftene om tekniske krav til kjøretøy gjelder for denne forskrift dersom ikke annet er uttrykkelig fastsatt. Det samme gjelder bestemmelsene i trafikkreglene om hvem som regnes som kjørende og gående.
4. Denne forskrift gjelder så langt den passer også for fører av sporvogn.

§ 2. Gyldighet, virkeområde m.m.

1. Offentlig trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignal er gyldig bare når de er plassert etter vedtak av vedkommende myndighet. Offentlig trafikkskilt gjelder etter sitt innhold fra det øyeblikk det er satt opp og avdekket.
2. Offentlig trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignal gjelder for vegen i den tillatte kjøreretning og for den trafikantgruppe som de retter seg mot. Dersom det er flere kjørefelt i kjøreretningen og offentlig trafikkskilt er plassert over midten av et kjørefelt, gjelder skiltet bare for vedkommende felt. Unntak fra bestemmelsene i nummeret her kan være fastsatt for enkelte skilt eller skiltgrupper.
3. Offentlig trafikkskilt kan være utført slik at skiltet kan veksle mellom to eller flere forskjellige symboler eller tekster. I slike tilfeller kan utforming og farge avvike fra det som er angitt i denne forskrift.

§1 omhandler blant annet forbud mot å feste til skilt noe som ikke gjelder skiltets eller innretningens formål. Dette for å sikre at oppmerksomheten ikke trekkes bort fra skiltet og for å unngå tvil om at det er et offentlig skilt. Forbudet gjelder også feste av annet utstyr til skiltstolper og portaler o.l.

Det er dermed ikke tillatt å sette opp andre typer skilt enn trafikkskilt på samme stolpe som et offentlig trafikkskilt eller trafikksignal. Andre innretninger bør heller ikke festes på slike stolper. Dette gjelder for eksempel reklame for entreprenører, lyskastere mv.

Regulerende trafikkskilt (vikeplikt- og forkjørsskilt, forbuds-, påbuds- og opplysningskilt med tilhørende underskilt) er bare gyldige når de er plassert i samsvar med godkjent plan og har vedtak fra korrekt myndighet.

Trafikantene må forutsette at slikt vedtak foreligger, og må dermed rette seg etter skiltingen straks den er satt opp og gjort synlig. Dersom politiet griper inn overfor kjøring i strid med skiltingen og dette medfører forelegg, bøter eller annen straff, og det senere viser seg at det ikke foreligger gyldig vedtak, må straffereaksjonen frafalles.

Oppsetting av trafikkskilt uten gyldig vedtak kan medføre straffe- eller erstatningsansvar hvis skiltingen medfører at det inntreffer ulykker eller skade som følge av skiltingen.

Det er viktig å være klar over bestemmelsene i § 2 nr. 2 om hvor på vegen og i hvilken retning skiltene gjelder, slik at det ikke oppstår fare for misforståelser hvis trafikken legges om ved vegarbeidet.

§ 25 Anvisning gitt av politi

Denne paragrafen gjelder bare for politiet. Manuell trafikkdirigering i forbindelse med vegarbeid gjøres med hjemmel i vegtrafikkloven § 7.

§ 26. Myndighet for fartsgrenser m.m.

1. For bestemt vegstrekning kan Vegdirektoratet treffe vedtak om høyere fartsgrense enn det som følger av vegtrafikkloven § 6 annet ledd.

For bestemt vegstrekning eller sone kan det treffes vedtak om lavere fartsgrense enn det som følger av vegtrafikkloven § 6 annet ledd. Slikt vedtak treffes for riksveg, fylkesveg og privat veg av regionvegkontoret og for kommunal veg av kommunen. Dersom en sone også omfatter annen veg enn kommunal veg, treffes vedtaket av regionvegkontoret.

Før vedtak treffes etter første eller annet ledd, skal politiet få uttale seg. Før regionvegkontoret treffer vedtak, skal også kommunen få uttale seg.

Ved arbeid på offentlig veg kan det treffes midlertidig vedtak om en lavere fartsgrense etter kapittel 14 i denne forskrift. For privat veg treffes slikt vedtak av regionvegkontoret. For veger hvor kommunen har fått delegert vedlikeholdsansvar etter vegloven treffes slikt vedtak av kommunen.

2. Regionvegkontoret kan treffe vedtak om et område skal anses som tettbygd strøk etter vegtrafikkloven § 6 annet ledd og fastsette grensen for det tettbygde strøket. Før regionvegkontoret treffer slikt vedtak, skal politiet og kommunen få uttale seg. Omfatter området bare kommunale veger, treffes slikt vedtak av kommunen etter at regionvegkontoret og politiet har fått uttale seg.

Regionvegkontoret kan treffe midlertidig vedtak om en lavere fartsgrense ved vegarbeid på riks-, fylkes- og private veger.

Kommunen kan treffe midlertidig vedtak om en lavere fartsgrense for kommunale veger, og for riks- og fylkesveger hvor kommunen har fått delegert vedlikeholdsansvaret. Merk at kommunen ikke kan få slik myndighet på private veger.

§ 27. Myndighet for forkjørsvæg, motorveg m.m.

1. Regionvegkontoret kan treffe vedtak om å sette opp eller å ta ned skilt 202 « Vikeplikt », 204 « Stopp », 206 « Forkjørsvæg », 208 « Slutt på forkjørsvæg », 210 « Forkjørskryss », 212 « Vikeplikt overfor møtende kjørende » og 214 « Møtende kjørende har vikeplikt ». Før vedtak treffes, skal politiet og kommunen få uttale seg.
2. Vegdirektoratet kan treffe vedtak om å sette opp eller å ta ned skilt 502 « Motorveg », 503 « Motortrafikkveg », 504 « Slutt på motorveg » og 505 « Slutt på motortrafikkveg » samt skilt 308 « Forbudt for transport av farlig gods ».

For andre skilt er det spesifikt angitt unntak i forbindelse med arbeidsvarsling, jf § 26 nr. 1 fjerde ledd for fartsgrenser, § 28 nr. 3 femte ledd for trafikkregulerende skilt, § 29 nr. 2 for andre trafikkskilt og § 30 nr. 4 for trafikklyssignal og vegoppmerking. Dette innebærer at det ikke kan treffes midlertidige vedtak for skiltene i § 27 av andre enn regionvegkontoret eller Vegdirektoratet.

§ 28. Myndighet for trafikkregulerende skilt

1. For offentlig og privat veg i kommunene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø og Drammen kan politiet treffe vedtak om å sette opp eller å ta ned
 - a) forbudsskilt og påbudsskilt unntatt skilt som omfattes av bestemmelsene i § 26 og § 27,
 - b) skiltene 508 «Kollektivfelt», 509 «Sambruksfelt», 510 «Slutt på kollektivfelt», 511 «Slutt på sambruksfelt», 512 «Holdeplass for buss», 513 «Holdeplass for sporvogn», 514 «Holdeplass for drosje», 518 «Gangveg», 520 «Sykkelveg», 521 «Sykkelfelt», 522 «Gang- og sykkelveg», 526 «Envegskjøring», 548 «Gågate», 550 «Slutt på gågate» og 552 «Parkerings», og
 - c) eventuelle underskilt til disse.

Utenfor de områdene som er nevnt i første ledd treffes slikt vedtak av regionvegkontoret.

For kommunene Bærum, Stavanger og Steinkjer gjelder inntil videre midlertidig forskrift 12. januar 1996 nr. 38 om vedtekter vedrørende fartsgrenser og myndighet for skilt, Bærum, Stavanger og Steinkjer kommuner, Akershus, Rogaland og Nord-Trøndelag, med henvisninger til forskrift 17. februar 1994 nr. 262, forskrift 17. februar 1994 nr. 263 og forskrift 17. februar 1994 nr. 264 omhandlende de samme kommuner.

For Drammen kommune gjelder til 31. desember 2007 forskrift 18. desember 2003 nr. 1827 om vedtekter vedrørende forsøk med kommunal oppgavedifferensiering innen vegloven og vegtrafikkloven med tilhørende forskrifter i Drammen kommune, Buskerud.

For kommunal veg kan vedtaksmyndigheten helt eller delvis delegeres til kommune med god trafikkteknisk kompetanse.

Politiet kan i særlige tilfeller for en enkelt gang gi dispensasjon fra bestemmelsene i skilt 306.1 « Forbudt for motorvogn » eller 548 « Gågate » for bestemt motorvogn. Skiltmyndigheten kan gi dispensasjon til forflytningshemmet fra parkeringsforbud som følger av skilt 372 « Parkering forbudt », 552 « Parkering » eller 376 « Parkeringssone ».

Myndighet som nevnt i forskrift 25. januar 1990 nr. 92 om bruk av kjøretøy § 5-11 nr. 1 og 2 kan gi dispensasjon fra forbudsskilt 314 « Høydegrense ».

2. For riksveg, fylkesveg og privat veg kan regionvegkontoret treffe vedtak om å sette opp eller å ta ned skiltene 516 « Gangfelt », 524 « Møteplass », 528 « Valgfritt kjørefelt », 530 « Sammenfletting », 531 « Felt for fartsøkning », 532 « Kjørefelt slutter », 534 « Kjørefelt begynner », 536 « Påkjøring fortsetter i eget kjørefelt », 538 « Kjørefeltinndeling », 539 « Endret kjøremønster », 540 « Gatetun », 542 « Slutt på gatetun » og 560 « Opplysningstavle ». For kommunal veg kan kommunen treffe slikt vedtak.
3. Dersom vedtak etter nr. 1 eller nr. 2 er av særlig stor betydning eller i særlig grad berører kommunale interesser, skal kommunen få uttale seg før vedtak treffes. Tilsvarende skal ansvarlig for privat veg få uttale seg dersom vedtaket vil gjelde for den private vegen.

Før politiet treffer vedtak etter nr. 1 for riksveg eller fylkesveg, skal regionvegkontoret få uttale seg. Før politiet eller regionvegkontoret treffer vedtak etter nr. 1 for kommunal veg, skal kommunen få uttale seg. Før regionvegkontoret treffer vedtak etter nr. 1 eller nr. 2, skal politiet få uttale seg. Før kommunen treffer vedtak, skal regionvegkontoret og politiet få uttale seg.

Unntatt fra høring som nevnt i dette nummer, er skiltene 324 « Stopp for angitt formål », 326 « Stopp for toll », 406 « Påbudt rundkjøring », 518 « Gangveg », 520 « Sykkelveg », 521 « Sykkelfelt », 522 « Gang- og sykkelveg », 524 « Møteplass », 528 « Valgfritt kjørefelt », 530 « Sammenfletting », 531 « Felt for fartsøkning », 532 « Kjørefelt slutter », 534 « Kjørefelt begynner », 536 « Påkjøring fortsetter i eget kjørefelt », 538 « Kjørefeltinndeling », 539 « Endret kjøremønster » og 560 « Opplysningstavle ». Høring kreves heller ikke for skiltene 312 « Breddegrense », 314 « Høydegrense », 316 « Lengdegrense », 318 « Totalvektgrense », 320 « Aksellastgrense », 322 « Boggilastgrense », 402 « Påbudt kjøretning » eller 404 « Påbudt kjørefelt » når reguleringen er en følge av rent tekniske forhold ved veien.

Det kan treffes midlertidig vedtak for et tidsrom av inntil tre måneder uten at det er innhentet uttalelser som nevnt i nummeret her.

Politiet kan regulere vegtrafikken med skilt i samsvar med vegtrafikkloven § 9. Vedkommende myndighet kan regulere vegtrafikken med skilt i samsvar med vegtrafikkloven § 7 annet ledd. For veger hvor kommunen har fått delegert vedlikeholdsansvar etter vegloven, har kommunen denne myndighet.

For vedtak i forbindelse med arbeidsvarsling gjelder ikke bestemmelsene om uttalelser fra kommunen og begrenset gyldighet til 3 måneder. Samme regler gjelder også for vedtak som nevnt i § 26 nr. 1 fjerde ledd, § 29 nr. 2 og § 30 nr. 4.

§ 29. Myndighet for andre offentlige trafikkskilt

1. Regionvegkontoret kan treffe vedtak om å sette opp eller ta ned andre offentlige trafikk skilt enn dem som omfattes av bestemmelsene i § 26 - § 28 for riksveg, fylkesveg og privat veg. Kommunen har slik myndighet for kommunal veg. Regionvegkontorets vedtak kan likevel om nødvendig også gjelde skilting på kommunal veg, dersom skiltene på riksveg, fylkesveg eller privat veg må suppleres med skilt på kryssende kommunal veg. Kommunens myndighet gjelder ikke for skilting for kommunal veg på kryssende riksveg eller fylkesveg.
2. Myndighet som nevnt i § 28 nr. 3 femte ledd kan også nytte slike skilt.

§ 30. Myndighet for trafikklyssignal og vegoppmerking

1. Vegdirektoratet kan treffe vedtak om å sette opp eller å ta ned trafikklyssignal for offentlig og privat veg. Myndigheten kan delegeres til regionvegkontor.

Før vedtak treffes av regionvegkontor etter første ledd, skal politiet og kommunen eller den ansvarlige for privat veg få uttale seg.

Vedtak om 1096 « Blinkende signal foran jernbane » kan treffes etter at vedkommende banemyndighet har fått uttale seg.

2. 1098 « Gult blinksignal » må bare nyttes av den ansvarlige for det lyssignal, trafikkskilt eller den veganordning det nyttes i forbindelse med.
3. Regionvegkontoret kan for riksveg, fylkesveg og privat veg treffe vedtak om oppmerking på vegen av hensyn til trafikksikkerheten. Kommunen har slik myndighet for kommunal veg.
4. Myndighet som nevnt i § 28 nr. 3 femte ledd kan også treffe vedtak som nevnt i paragrafen her.

Myndighet som nevnt i § 28 nr. 3 femte ledd er arbeidsvarslingsmyndigheten.

§ 35. Tekniske bestemmelser (normaler) m.m.

Nærmere tekniske bestemmelser og retningslinjer (normaler) for anvendelse, utforming, størrelse og plassering av offentlige trafikkskilt, trafikklyssignaler og vegoppmerking, gis av Vegdirektoratet. Slike bestemmelser anses ikke som forskrift etter forvaltningsloven. Bestemmelsene er bindende for vedtaksmyndighetene.

Normalbestemmelser utarbeidet med hjemmel i § 35 er:

- Håndbok 048 Trafikksignalanlegg (Signalnormalen).
- Håndbok 049 Vegoppmerking (Oppmerkingsnormalen).
- Håndbok 050 Trafikkskilt (Skiltnormalen).
- Håndbok 051 Arbeidsvarsling.
- Håndbok 062 Trafikksikkerhetsutstyr, funksjons- og materialkrav.

Bestemmelsene i disse håndbøkene er bindende for vedtaksmyndighetene, og kan ikke fravikes uten tillatelse fra Vegdirektoratet.

§ 36. Vedtak, skiltregister

1. Alle vedtak etter § 26 - § 30 og § 32 skal gjøres skriftlig og oppbevares på betryggende måte. Oppbevaringen kan skje ved elektronisk lagring i et datasystem eller ved papirutskrift for arkivering.
2. Vegdirektoratet kan bestemme at skiltmyndigheten skal føre et register over offentlige trafikkskilt som er satt opp på offentlig og privat veg. Vegdirektoratet gir nærmere regler om føring av skiltregisteret.

Arkivloven setter krav om at slike vedtak skal arkiveres. Dette kravet gjelder også for alle varslingsplaner og loggbøker.

§ 37. Alminnelige bestemmelser om dekking av skiltutgifter

Utgifter til offentlige trafikkskilt, trafikksignaler og vegoppmerking dekkes som vegutgifter etter reglene i veglova 21. juni 1963, dersom det ikke med hjemmel i § 45 blir truffet vedtak om at den ansvarlige for privat veg eller andre skal dekke utgiftene.

Skiltmyndighetenes utgifter i forbindelse med andres arbeidsvarsling kan kreves dekket, helt eller delvis, av vedkommende som har fått arbeids-/gravetillatelse etter vegloven § 32.

§ 37 gir skiltmyndighetene mulighet til å få dekket utgifter i forbindelse med andres arbeidsvarsling. Dette dekker forhold hvor for eksempel en kontroll avdekker avvik mellom den utførte arbeidsvarslingen og varslingsplanen. Dersom utførende etter pålegg ikke evner å bringe forholdene i orden kan skiltmyndigheten sørge for at arbeidsvarslingen blir brakt i henhold til planen for utførendes regning.

Statens vegvesens kostnader i forbindelse med behandling av varslingsplaner skal ikke forlanges dekket av søker.

1.2.4 Skiltforskriften - spesielle bestemmelser for arbeidsvarsling

Alminnelige bestemmelser

§ 32. Alminnelige bestemmelser

1. Dette kapittel gjelder for varsling og sikring av alle arbeider og tilstelninger på eller nær offentlig veg. Bestemmelsene gjelder i tillegg til bestemmelsene ellers i denne forskrift.

2. For riks- og fylkesveg er regionvegkontoret skiltmyndighet for varslingen, og for kommunal veg er kommunen skiltmyndighet. For riks- og fylkesveg hvor kommunen har fått myndighet etter vegloven § 17 og § 18, er kommunen ansvarlig skiltmyndighet etter denne forskrift.

Regionvegkontor kan overføre myndighet etter første ledd til annet regionvegkontor. Kommune som har fått slik myndighet, kan overføre myndigheten til annen kommune som også selv har slik myndighet.

I nr. 2 angis hvilke etater som har skiltmyndighet i forhold til arbeidsvarsling, jf også tilsvarende angivelse i § 26 nr. 1 fjerde ledd, § 28 nr. 3 femte ledd, § 29 nr. 2 og § 30 nr. 4. Det er myndigheten på det stedet som arbeidet skal utføres, som skal godkjenne planene for midlertidig skilting m.m. av arbeid på offentlig veg, jf også § 33 nr. 1.

Ansvar

§ 33. Ansvar

1. Skiltmyndigheten der varslingen skal utføres skal godkjenne skiltplanen og treffe nødvendige vedtak.
2. Ansvar for gjennomføring og oppfølging av planen på arbeidsstedet skal tillegges utførende etat eller entreprenør.
3. Utførende etat eller entreprenør skal for hvert enkelt arbeidssted utpeke en som er ansvarlig for å påse at varslingen er korrekt og i henhold til planen. Kopi av vedtak, loggbok, varslingsplan og eventuelle vilkår som måtte være fastsatt for vedkommende arbeid skal være tilstede og tilgjengelig på arbeidsstedet. Den ansvarlige skal sørge for at nødvendig varslings- og sperremateriell er tilstede, og at varsling og sperring av arbeidsstedet til enhver tid er utført i henhold til godkjent plan. Ved sykdom, ferie-avvikling mm skal ansvaret overføres til annen kompetent person. Den ansvarliges navn og telefon skal meddeles skiltmyndigheten.

I § 33 nr. 1 klarlegges hvilken skiltmyndighet som kan godkjenne skiltplan og treffe skiltvedtak i forbindelse med arbeidsvarsling.

Det skal utarbeides en varslingsplan som viser bruk av varsling og sikring samt andre bestemmelser for arbeidet som er nødvendig av hensyn til vegarbeidernes- og trafikantenes sikkerhet samt framkommelighet. Kravene med hensyn til trafiksikkerhet og framkommelighet settes av Statens vegvesen eller kommunen som veg- og skiltmyndighet etter både

vegloven og vegtrafikkloven. Selv om det i disse lovene ikke spesifikt er nevnt under ansvar for sikkerhet og framkommelighet, er dette et ansvar vegholder har, og som må ivaretas når det tillates arbeid på vegen.

I praksis er det enklest og best å innarbeide alle disse kravene i en varslingsplan som dermed skal omfatte:

- skiltplan (offentlige trafikkskilt, vegoppmerking og trafikkslyssignal som skal brukes eller endres i forbindelse med vegarbeidet) med tilhørende skiltvedtak,
- plan for tiltak for å opprettholde tilfredsstillende trafikksikkerhet og framkommelighet for alle typer trafikanter forbi vegarbeidsområdet (vegholders generelle ansvar for trafikksikkerhet og framkommelighet),
- plan for sikring av vegarbeiderne,
- eventuelle andre bestemmelser.

Det er skiltmyndigheten som skal godkjenne varslingsplanen og sette nødvendige krav til oppfølging av planen.

Gjennomføring og oppfølging av planen på arbeidsstedet skal tillegges utførende etat eller entreprenør. Dette innebærer at ansvar for gjennomføring og oppfølging av skilting og sikring lokalt overføres til en annen enn skilt- og vegmyndigheten. I den forbindelsen kan det stilles krav til den som påtar seg slikt ansvar uten at kravene direkte framgår av forskriftsteksten.

I § 33 nr. 3 er det krav om at den utførende virksomheten skal utpeke en person som er ansvarlig for å påse at varslingen er korrekt og i henhold til planen. Med dette menes den ansvarshavende. Den ansvarshavende må ikke være fysisk tilstede til enhver tid, men skal på kort tid kunne være på stedet. Vedkommende skal ha de nødvendige fullmakter til å utbedre forhold som ikke er i overensstemmelse med varslingsplanen. Kopi av varslingsplan, vedtak m.v. skal oppbevares på stedet. Dersom ikke ansvarshavende er fysisk tilstede skal vedkommende sørge for at en person på stedet er ansvarlig for denne oppbevaringen.

Sanksjoner

§ 34. Sanksjoner

1. Ethvert arbeid kan stanses av skiltmyndigheten eller politiet inntil de nødvendige sikringstiltak er iverksatt, dersom forholdet kan utgjøre en fare. Likeledes kan arbeidet stanses dersom varsling eller sperring ikke er utført i henhold til godkjent plan e.l. og dette skaper vesentlige ulemper for trafikkavviklingen.
2. Delegering av ansvar etter § 33 nr. 2 for gjennomføring og oppfølging av skiltplan kan unnlates eller trekkes tilbake for kortere eller lengre tid til etat eller entreprenør som ikke retter seg etter pålegg gitt av skiltmyndigheten, vegmyndigheten eller politiet.

§ 34 nr. 1. gir skiltmyndigheten hjemmel til å stanse ethvert vegarbeid dersom det oppstår spesielle faresituasjoner. Fordi vegarbeid ofte medfører ekstra fare, må dette være en faresituasjon som enten ikke var forutsatt i varslingsplanen, eller som er blitt vesentlig større enn det som var vurdert i forbindelse med godkjenning av varslingsplanen. Arbeid kan også stanses dersom varsling eller sikring ikke er i henhold til varslingsplanen eller det foreligger vesentlige brudd på andre bestemmelser gitt i varslingsplanen, dersom dette skaper vesentlig ulempe for trafikkavviklingen.

§ 34 nr. 2 gir mulighet for at en kan unnlate å overføre ansvaret for gjennomføring og oppfølging av skiltplanen, som i praksis vil være å unnlate å overføre ansvar for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarslingen.

Sanksjoner er mer omtalt i kapittel 2.

1.3 Vegloven

1.3.1 Vegmyndighet

Normalt er Statens vegvesen vegmyndighet for riks- og fylkesveger og kommunen er vegmyndighet for kommunale veger.

I vegloven § 17 gis det hjemmel for at Vegdirektoratet kan fastsette at riksvegstrekkninger i en kommune kan vedlikeholdes av kommunen.

I vegloven § 18 gis det hjemmel for at fylkeskommunen kan fastsette at fylkesvegstrekkninger i en kommune skal vedlikeholdes av kommunen.

Kommuner som får slikt ansvar etter § 17 eller § 18 skal få sine utgifter refundert etter retningslinjer gitt av departementet.

1.3.2 Tillatelse til arbeid på eller ved veg.

Det fremgår av vegloven §§ 32 og 57 at ingen må foreta arbeid på, under, over eller ved offentlig veg uten tillatelse fra vegmyndighetene. § 32 gjelder spesielt ledningsarbeider, mens § 57 gjelder alle typer "inngrep".

Forbudet i § 32 gjelder selv om vegmyndighetene ikke eier grunnen der innretningen skal være. Grunneieren må altså innhente tillatelse selv om hele arbeidet kan utføres på eiendom som ikke tilhører vegmyndighetene.

I § 57 fremgår det at det er forbudt å skade offentlig veg eller å skade eller ta bort innretninger som hører til offentlig veg. På eiendomsområdet til offentlig veg er det forbudt uten tillatelse fra vegmyndigheten å:

- grave, sprengje, ta bort masser, hogge trær med mer,
- sette opp reklame, legge tømmer, byggematerialer og annet,
- kaste søppel e.l. eller å lede kloakkvann eller drensvann.

Nær offentlig veg er det heller ikke lov å legge søppel e.l. på en slik måte at det kan virke skjæmmende for trafikantene eller hemmende for drift av vegen, uten tillatelse av vegmyndigheten

1.3.3 Kostnader for utbedring

Etter § 58 i vegloven kan vegmyndigheten utbedre brudd på bestemmelsene i § 57 for ansvarlige eller eiers kostnad.

Også den som foretar arbeider uten at tillatelse foreligger, plikter å dekke kostnadene til utbedring.

1.4 Arbeidsmiljøloven med forskrifter

Arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter regulerer forholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker og forholdet mellom arbeidstakere med hensyn til helse, sikkerhet og arbeidsmiljø. Korrekt varsling og sikring er en viktig del av arbeidstakers sikkerhet. Arbeidsmiljøbestemmelsene kan bare fravikes hvor dette er uttrykkelig sagt i loven eller forskriftene, eller hvor fravikelsen medfører at arbeidstakerne blir bedre beskyttet enn etter lovens regler.

I § 2 fremgår arbeidsgivers plikter. Blant annet skal arbeidsgiver sørge for det drives planmessig vernearbeid og at arbeidstakere som jobber med helse- miljø og sikkerhet har den nødvendige kompetanse. Arbeidsgiver skal også sørge for at arbeidstakere er gjort kjent med ulykkes- og helsefaren som kan være forbundet med ulike arbeider.

Det vises også til Arbeidstilsynets veiledninger, som utdypet arbeidsgivers plikter, også for offentlige etater, aksjeselskaper o.l. Disse forholdene er også fulgt opp gjennom skiltforskriftens bestemmelser om arbeidsvarsling, og normalbestemmelser, retningslinjer og veiledninger i denne håndboka.

§ 2 omtaler også arbeidstakers plikter. Blant annet skal arbeidstaker som blir oppmerksom på feil eller mangler som kan føre til fare for liv eller helse rette opp feil/mangler eller umiddelbart underrette arbeidsgiver, verneombud og evt andre arbeidstakere.

Samme paragraf omtaler ansvar for samordning når det er flere arbeidsgivere på samme arbeidsplass.

Forskrift om arbeidsplasser og arbeidslokaler

Denne forskriften gjelder for både faste og midlertidige arbeidsplasser. Utendørs arbeidsplasser er spesielt omtalt i kap. 5, §§ 42 - 50.

Bestemmelsene i denne forskriften angår for det meste de interne forhold på arbeidsplassen, som sikkerhet under arbeid eller ved forflytning innenfor arbeidsplassen. Bestemmelsene har betydning for blant annet utforming av sikring mot passerende trafikk. Håndbok 051 vil ikke gå nærmere inn på forhold "inne på arbeidsplassen".

Internkontrollforskriften

Denne forskriften - "Forskrift om systematisk helse, miljø og sikkerhetsarbeid i virksomheter" - gjelder for alle virksomheter som omfattes av arbeidsmiljøloven, også for offentlig virksomhet. Internkontroll som styrings- og tilsynsprinsipp er tatt i bruk for flere områder. Mange virksomheter har krav om internkontroll fra flere ulike lov- og forskriftverk.

Byggherreforskriften

Denne forskriften - "Forskrift om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- og anleggsplasser" - pålegger byggherre å samordne tiltak for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på arbeidsplasser der aktiviteter og aktører skifter over tid. Forskriften gjelder all bygge- og anleggsvirksomhet, også vedlikehold. Som byggherre regnes enhver fysisk og juridisk person som får utført et bygge- eller anleggsarbeid.

1.5 Andre bestemmelser

Andre bestemmelser som angår arbeidsvarsling er blant annet:

- Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (Forvaltningsloven)
- Lokale politivedtekter
- Lov om skadeserstatning
- Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven)

Det blir her gitt en kort redegjørelse for hvordan ulike typer vedtak berøres av forvaltningsloven og hva som kan være innhold i lokale politiforskrifter.

Forvaltningsloven

Skiltvedtak, og dermed også godkjenning av skilt delen av varslingsplanen, regnes ikke som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Saksbehandlingsregler framgår av skiltforskriften §§ 26 - 30, og det er ikke klageadgang på disse vedtakene.

Kravene til sikring i varslingsplanen er stilt av vegmyndigheten som "grunneier" og er begrunnet med hensynet til sikkerhet og framkommelighet. Slike krav regnes heller ikke som enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

Sanksjoner ved feil eller mangler i arbeidsvarslingen, som pålegg om å rette feil, eller at feil rettes av skiltmyndigheten for utførende virksomhets regning, regnes heller ikke som enkeltvedtak som kan påklages.

Politivedtekter

Flere kommuner har vedtatt politivedtekter som også kan inneholde bestemmelser om vegarbeid. Normalpolitivedtekter utarbeidet av Norges Byforbund - Norges Herredsforbund, godkjent av Justisdepartementet den 18. februar 1964, inneholder blant annet bestemmelser om i hvilke tilfeller det skal innhentes tillates fra politiet.

I forhold til arbeid på offentlig veg, går politivedtektene videre enn veg- og vegtrafikkloven, da vedtektene også omfatter privat veg samt annen virksomhet enn vegarbeid. Vedtektene synes primært å være rettet mot publikum og i mindre grad mot andre offentlige myndigheter. For offentlig vegarbeid har vedtektene neppe noen selvstendig betydning utover en viss informasjonsplikt overfor politiet. For veg- og skiltmyndighetene blir spørsmålet særlig hvilke rutiner man skal legge opp til overfor politiet.

2 Planlegging og utførelse

Dette kapittel gir en kort beskrivelse av saksgangen i forbindelse med søknad, godkjenning og gjennomføring av arbeidsvarsling på offentlig veg.

1. Byggherre eller utførende virksomhet forbereder søknad om arbeids-/gravetillatelse og får utarbeidet/utarbeider forslag til arbeidsvarslingsplan. I spesielle tilfeller kan skiltmyndigheten være behjelpelig med utarbeidelse av varslingsplanen. Forslag til varslingsplan utarbeides på bakgrunn av en risikovurdering.
2. Ved utarbeidelse av varslingsplan skal det legges vekt på sikkerheten for arbeidere og trafikanter, samtidig som det opprettholdes tilfredsstillende framkommelighet for alle typer trafikanter.
3. Byggherre eller utførende virksomhet sender søknad om arbeids-/gravetillatelse og forslag til varslingsplan til vegholder.
4. Skiltmyndigheten skal motta utarbeidet varslingsplan minst 3 arbeidsdager før arbeid igangsettes for å vurdere og godkjenne planen. Ved mer omfattende planer kreves mer tid.
5. Vegholder behandler søknad om arbeids-/gravetillatelse som vegmyndighet og godkjenner varslingsplan og treffer nødvendige vedtak om trafikkreguleringer som skiltmyndighet. Arbeid skal ikke settes i gang før godkjent varslingsplan foreligger. Det kan settes spesielle krav til gjennomføringen av arbeidet.
6. Utførende virksomhet får ansvar for å etablere varsling og sikring i samsvar med varslingsplanen.
7. Mens arbeidet pågår, skal det føres tilsyn med at varsling og sikring fortsatt er i samsvar med varslingsplanen.
8. Det skal føres loggbok under hele arbeidets gang.
9. Når arbeidet er avsluttet skal alt utstyr som er benyttet til varsling og sikring fjernes, og det skal kontrolleres at all permanent skilting, vegoppmerking og eventuelle signaler fungerer som de skal.

2.1 Søknader

Søknader om gravetillatelser og om godkjenning av varslingsplaner vil i de fleste tilfeller bli behandlet samtidig og av samme etat. Det er derfor som oftest hensiktsmessig at disse søknadene sendes inn samtidig, men varslingsplan kan om ønskelig utarbeides først etter at grave-/arbeidstillatelse eller tilsagn om dette er gitt.

Søknad om godkjenning av arbeidsvarslingplan sendes skiltmyndigheten for den aktuelle vegen. For riks- og fylkesveger er regionvegkontoret skiltmyndighet for varsling, og for kommunal veg er kommunen skiltmyndighet.

For riks- og fylkesveger hvor kommunen har fått myndighet etter vegloven § 17 og § 18, er kommunen ansvarlig skiltmyndighet for varslingen og søknad om godkjenning av varslingsplan sendes kommunen.

For private veier åpen for allmenn ferdsel skal søknad om gravetillatelse sendes vegholder, mens søknad om godkjenning av varslingsplan sendes til aktuell region i Statens vegvesen.

2.2 Utarbeidelse av arbeidsvarslingsplaner

I forbindelse med utarbeidelse av varslingsplan og før det settes i gang arbeid på veg, skal det utføres en risikovurdering. Risikovurderingen gjøres for å avdekke farlige forhold som søkes eliminert eller redusert gjennom valg av ulike typer varslings- og sikringsutstyr.

Ved utarbeidelse av varslingsplanen skal det tas utgangspunkt i:

- hvor arbeidet skal utføres,
- hvilken type arbeid skal utføres,
- hva kreves av varsling og sikring for å ivareta sikkerheten for arbeidere og trafikanter,
- fremkommeligheten for trafikantene.

2.2.1 Innhold i arbeidsvarslingsplaner

Varslingsplanen skal vise og beskrive alle:

- trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignaler som skal benyttes eller endres i forbindelse med vegarbeidet,
- andre tiltak, for eksempel sikring og belysning,
- relevante avstander,
- tiltak som er nødvendig for å sikre framkommelighet for alle grupper trafikanter,
- eventuelle krav forbundet med gjennomføring av arbeidet, som tidspunkter for når det kan arbeides, rekkefølge for gjennomføring av tiltak, når det skal føres tilsyn med varslingen m.m.

Dersom arbeidet er av en slik karakter at det innebærer større endringer over tid og at det dermed blir nødvendig med større endringer i varsling og sikring, kan det utarbeides planer for de ulike fasene.

Ved innsending av varslingsplanen til godkjenning skal det fremgå hvem som skal være ansvarshavende for arbeidsvarslingen. Hvis planen oversendes lenge før arbeidene skal utføres, er det tilstrekkelig at det dokumenteres at virksomheten har ansatte med tilstrekkelige kvalifikasjoner (kurs) til å ha slikt ansvar. Samtidig bør det oppgis navn på en kontaktperson som kan benyttes dersom det er behov for å drøfte innholdet i varslingsplanen nærmere før godkjenning.

2.2.2 Hvem skal utarbeide arbeidsvarslingsplaner

Den som skal ha et arbeid utført er den som er ansvarlig for at det blir utarbeidet en varslingsplan. I enkelte tilfeller vil byggherren utarbeide eksempler på varslingsplan som legges ved anbud/tilbud. Normalt vil skiltmyndighetens oppgave begrense seg til å vurdere og eventuelt godkjenne varslingsplaner samt å legge ved spesielle bestemmelser.

Dersom utkastet til varslingsplan ikke er tilfredsstillende, kan skiltmyndigheten returnere det og be om å få utarbeidet et bedre utkast før den videre behandlingen av planen.

Dersom den som er ansvarlig for å lage varslingsplan ikke er i stand til å utarbeide tilfredsstillende varslingsplaner, må denne tjenesten eventuelt kjøpes av virksomheter med tilstrekkelig kompetanse.

Skiltmyndigheten kan som resultat av en vurdering i enkelte tilfeller være behjelpelig med å utarbeide en varslingsplan. Skiltmyndigheten kan også trekkes inn som rådgivende i planleggingsfasen ved større arbeider. Dersom arbeidet må forventes å få spesielle konsekvenser for for eksempel skoler og kollektivselskaper bør disse trekkes med i utarbeidelsen av planene på et tidlig tidspunkt, slik at problempunkter kan avklares og søkes eliminert før arbeidene tar til.

2.2.3 Virksomhet med ansvar for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarsling

Virksomheten skal kunne dokumentere at personell har den kompetanse som kreves for å kunne være ansvarlig for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarslingen for det enkelte arbeid. På steder med kompliserte forhold kan skiltmyndigheten stille større krav til erfaring og kompetanse enn kravene til opplæring.

Virksomheter som ikke følger opp de krav som er stilt i varslingsplanene, kan nektes å få ansvar for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarsling.

2.2.4 Kontakt mellom søker og skiltmyndighet

Ved behandling og godkjenning av varslingsplanen skal skiltmyndigheten kontrollere at hensynet til sikkerhet og framkommelighet er tilfredsstillende ivaretatt. Om nødvendig kan skiltmyndigheten be om at varslingsplanen omarbeides.

Skiltmyndigheten kan stille spesielle krav til når vegarbeidene kan gjennomføres, eller sette krav om hyppigere tilsyn med varslingen enn det som er vanlig. Det kan være behov for å drøfte slike tiltak nærmere, og søker skal derfor oppgi navn på en person i virksomheten som har tilstrekkelig kompetanse og myndighet til å drøfte denne type spørsmål.

Kontakt med andre myndigheter og instanser i forbindelse med godkjenning av varslingsplanen skal ivaretas av skiltmyndigheten.

2.3 Godkjenning og vedtak

2.3.1 Godkjenning av arbeidsvarslingsplaner

Godkjent varslingsplan skal inneholde:

- Henvisning til de plantegninger og eventuelle andre bestemmelser eller dokumenter som varslingsplanen består av. Disse dokumentene skal være merket slik at det ikke oppstår tvil om hvilken versjon av varslingsplanen som er godkjent.
- En oppstilling av hvilke krav som er knyttet til planen, hvis disse ikke framgår av de andre plandokumentene.
- Angivelse av at godkjenningen også er vedtak etter skiltforskriften § 29 for andre offentlige trafikkskilt enn de regulerende skiltene, og etter § 30 for vegoppmerking.
- Angivelse av at særskilte vedtak for regulerende trafikkskilt og bruk av trafikklussignaler er vedlagt, jf skiltforskriften §§ 26, 28 og 30.
- Eventuelt bestemmelse om at utførende virksomhet kan benytte manuell trafikkdirigering, og vilkår for dette, jf vegtrafikkloven § 7, annet ledd.
- Overføring av ansvar for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarslingen til den utførende virksomheten på angitte vilkår.

Alle dokumentene som inngår i varslingsplanen skal være undertegnet av person som har fått delegert myndighet til å gi slike godkjenninger.

2.3.2 Skiltvedtak

Et vedtak om bruk av trafikkregulerende skilt for å kunne iverksette midlertidig forbud mot trafikk, begrenning av trafikk på veg eller nedsatt fart i forbindelse med arbeid på veg er en lokal forskrift. Dette betyr at vedtaket i utgangspunktet er underlagt forvaltningslovens bestemmelser om forskrifter. Imidlertid er det gitt tillatelse til å unnlate kunngjøring av trafikkregulerende skilt i Norsk Lovtidend, fordi oppsetting av skiltet regnes som tilstrekkelig kunngjøring. Tilsvarende regnes plikten til forhåndsvarsel og innhenting av uttalelser for å være ivaretatt hvis de rutiner som er beskrevet blir fulgt.

Det stilles formelle krav til hva et slikt vedtak skal inneholde:

- Navn på det forvaltingsorgan som har gjort vedtaket.
- En klar henvisning til bestemmelsen som gir hjemmel til å treffe vedtaket (vegtrafikkloven § 7 annet ledd og skiltforskriften § 32 nr. 2).
- Hvilke reguleringer og skilt som omfattes av vedtaket, med henvisning til hjemmel i skiltforskriften (§ 26 nr. 1 fjerde ledd, § 28 nr. 3 femte ledd eller § 30 nr. 4).
- Henvisning til varslingsplan hvor reguleringen er vist, om nødvendig med mer nøyaktig stedsangivelse.
- Eventuelle begrensninger i gyldighetstid, og krav om loggføring av når skilt er satt opp og tatt ned.
- Om ansvaret for gjennomføringen av reguleringen er tillagt utførende virksomhet, og om hvilke krav som stilles til rapportering til skiltmyndighet og eventuelt politi.

Vedtaket skal være datert og nummerert. Vedtaket skal være underskrevet av person som skriftlig har fått tildelt myndighet til å treffe slike vedtak.

2.3.3 Kontakt mellom skiltmyndighet og andre instanser

Skiltmyndigheten har ansvaret for at andre myndigheter og instanser blir informert og får mulighet til å uttale seg i forbindelse med behandling av varslingsplanene. Dette gjelder både tidspunkt for gjennomføring og tiltak for å opprettholde sikkerhet og framkommelighet.

Andre myndigheter

For vegarbeider på vegger med stor trafikk eller vegarbeider som medfører omfattende vegstengninger, skal både varslingsplan og tidspunktene for gjennomføring utarbeides i samråd med politiet. Om nødvendig skal også andre utrykningsetater tas med på råd. Hvis arbeid på riks- eller fylkesveg får konsekvenser for det kommunale vegnettet, skal kommunene informeres og eventuelt delta i vurderingene. Tilsvarende plikter kommunene å ta Statens vegvesen med på råd hvis vegarbeid på kommunale vegger får konsekvenser for riks- eller fylkesveger.

Vegmyndigheten skal alltid melde fra til politi, brannvesen og ambulanse om arbeider som medfører stenging av veg eller redusert trafikkavvikling. Dette krever at det etableres rutiner for når de utførende virksomhetene skal rapportere til vegmyndigheten.

Politiet skal også ha gjenpart av alle skiltvedtak, selv om meldeplikten etter ovennevnte regler er oppfylt.

Kollektivtrafikk

Når det planlegges utført arbeid i kollektivtraseer hvor det må forventes avviklingsproblemer, skal de aktuelle ruteselskaper kontaktes i god tid før arbeidet settes i gang. De skal informeres om arbeidet og varigheten av dette, og hvilke konsekvenser dette vil få for kollektivtrafikken. Det anbefales at skiltmyndighetene samarbeider med ruteselskapene om tidspunktet for gjennomføringen, slik at ulempene for kollektivtrafikken blir minst mulig.

Det kan også være aktuelt med rutejusteringer eller midlertidig endring av trasé for kollektivtrafikken, eller flytting av holdeplasser. Kollektivselskapene skal da holdes løpende orientert under arbeidet, slik at de får tilstrekkelig tid til å planlegge endringer, og til å informere både sjåfører og trafikanter om endringene. Det skal sikres god adkomst til holdeplassene også i anleggsperioden.

Skoler

Hvis barns skoleveg i vesentlig grad blir berørt av vegarbeid, skal skolen informeres om det forestående arbeidet. Ved større arbeider er det en fordel om skolens ledelse blir tatt med

på råd når det gjelder tidspunkt for arbeidet og hvilke sikringstiltak som er nødvendig. Dette gjelder også for barnehager mv.

Andre

Hvis det er andre grupper som blir sterkt berørt av vegarbeidene, bør disse informeres så tidlig som mulig. Myndigheten bør påse at det i hele anleggsperioden sikres tilfredsstillende adkomst til alle eiendommer i området.

Dersom det oppstår tvist om hva som er tilfredsstillende adkomst bør skiltmyndigheten gi faglige råd, men dersom det blir snakk om erstatningsansvar er dette primært en sak mellom grunneier og byggherre/utførende virksomhet.

2.4 Informasjon om vegarbeid

Vegmyndigheten har en informasjonsplikt overfor trafikantene generelt, og i visse situasjoner mot spesielle trafikantgrupper og/eller myndigheter. Denne informasjonen kan gis på forskjellige måter, avhengig av målgruppe og situasjon. Det kan gis informasjon til trafikantene på den aktuelle vegstrekningen, med skilt, eller via vegtrafikksentralen.

Det skal gis informasjon om vegarbeid til offentlige myndigheter og andre instanser i forbindelse med godkjenning av varslingsplaner og mens arbeidet pågår.

Direkte til trafikantene

Ved planlagte vegstenginger eller hindringer i trafikken av lengre varighet bør skiltmyndigheten annonsere i aktuelle lokalaviser. Dersom stengingen bare berører helt lokal trafikk og omkjøring kan skiltes lokalt, kan det i stedet benyttes direkte informasjon til de berørte (brev e.l.).

Ved større vegarbeider kan en god form for informasjon til trafikantene være informasjonstavler på de aktuelle vegstrekninger. Informasjonen skal gis så tidlig at trafikantene kan innrette seg etter denne. I tillegg vil en god og riktig skilting også ha en positiv informasjonsverdi i seg selv. Slik bruk av informasjonstavler skal alltid framgå av varslingsplanen. Dette er nærmere omtalt i kap. 3.

Ved store veganlegg med omfattende vegstenginger og -omlegginger, kan det også være fordelaktig å utarbeide brosjyrer som utdeles til husstander i området eller spres på annen måte. Slik informasjon kan også gis via lokalradio/-tv og dagspresse like før slike tiltak iverksettes.

Det er vegholders oppgave å etterse at det blir informert. Oppgaven med å informere kan overlates til byggherre eller utførende.

Vegtrafikksentralene

Retningslinjer for vegmeldingstjenesten er blant annet gitt i Statens vegvesens **håndbok 210 Vegmeldingstjenesten**.

Vegstengning eller alvorlige hindringer for fremkommeligheten på hovedvegnettet skal meldes vegtrafikksentralen i regionen. Vegtrafikksentralen skal videreformidle dette til andre etter egne retningslinjer.

Den som har godkjent varslingsplanen skal selv sørge for at aktuelle instanser som politi, brannvesen, ambulanse, NSB, rutebilselskap, ferjeselskap osv. får direkte melding etter behov i henhold til gjeldende retningslinjer.

Utførende virksomhet med ansvar for arbeidsvarsling vil som oftest gjennom varslingsplanen få beskjed om i hvilke situasjoner det skal gis beskjed til Statens vegvesen eller kommunen om redusert framkommelighet, og hvem det er som da skal ha melding.

2.5 Gjennomføring av arbeidsvarsling

Den utførende virksomhet som har ansvaret for arbeidsvarslingen, skal selv etablere rutiner for kontroll av at arbeidsvarslingen er i samsvar med varslingsplanen og at utstyr fyller sin tiltenkte funksjon.

Det er viktig at virksomheten setter seg inn i de krav som stilles i varslingsplanen straks denne er godkjent av skiltmyndigheten, særlig hvis det er gjort endringer i forhold til det utkast til plan som ble sendt inn til godkjenning.

Den ansvarshavende skal påse at varsling og sikring utføres korrekt. I varslingsplanen kan det være stilt krav om at kontroller skal gjennomføres. Når feil oppdages, skal den ansvarlige ta initiativ til å få rettet feilene raskest mulig.

Den ansvarshavende skal kontrollere at all varsling og sikring er fjernet når arbeidet avsluttes, og at permanent skilting og vegoppmerking er i orden.

Loggbok

Utførende skal føre loggbok. Loggboka skal inneholde tidspunkt og opplysninger om:

- når varsling og sikring settes ut,
- når varsling og sikring er etablert,
- stedfesting av varslingen og sikringen og evt endringer (kilometrering),
- eventuelle vegstengninger,
- manuell trafikkdirigering eller signalregulering,

- alle avvik fra varslingsplanen,
- alle hendelser som påvirker trafikkavviklingen eller varslingen/sikringen,
- alle ulykker og nestenulykker,
- evt interne eller eksterne kontroller,
- politiets tilstedeværelse,
- når varsling og sikring fjernes,
- når varsling og sikring er fjernet og normalsituasjonen er gjenopprettet.

2.6 Generelt om arbeidsvarsling

2.6.1 Belysning

På belyste veier bør vegbelysningen opprettholdes i anleggsperioden. På belyste veier med gang- og sykkeltrafikk skal det være belysning i anleggsperioden. På gang- og sykkelarealer som ikke er belyst bør eventuelle hindringer markeres med lykter med fast gult lys, jf pkt 3.4.5.

Dersom det anlegges interimsveg med merkbart dårligere standard enn den vegen den erstatter skal dette varsles og det bør settes opp midlertidig belysning for å unngå ulykker og sikre en akseptabel trafikkavvikling.

Belysning bør vurderes som et tiltak ved arbeider også på strekninger eller steder som ikke har permanent belysning, men hvor belysning kan bidra til økt sikkerhet og fremkommelighet.

2.6.2 Gående og syklende

Arealet som gang- og sykkeltrafikken skal benytte, skal holdes fritt for arbeidsredskap, maskiner, materialer o.l. Dersom en avstengning medfører at gående må krysse en fortauskant, skal en lette framkommeligheten for rullestolbrukere, barnevogner mv. ved at nivåforskjellen utjevnes over en tilstrekkelig lengde. Dersom man leder trafikantene over på den andre siden av vegen, skal dette skje på et trygt sted, for eksempel i et eksisterende gangfelt. Skilt med tekst som ber trafikantene benytte fortauet på den andre siden av vegen settes da opp.

Vegarbeid kan ofte innebære spesielle problemer for barn. Det er derfor viktig at man tar hensyn til følgende:

- Dersom vegstengninger fører til at barns skoleveg blir brukt som omkjøringsveg, skal ikke barnas sikkerhet forverres. Nedsatt hastighet og bruk av fartsdempende tiltak bør vurderes.
- Arbeidsstedet skal sikres spesielt godt. Husk at arbeidsstedet tiltrekker seg barn, også etter arbeidstidens slutt.
- Ved gravearbeid skal en sikre seg at barn ikke uforvarende eller ved et uhell kan falle ned i grøfter o.l., eller at de kan komme i vegen for arbeidsmaskiner.

- Materiell, maskiner eller parkerte kjøretøy skal ikke plasseres slik at det hindrer framkommeligheten på fortau eller gang- og sykkelveger, eller reduserer sikten der skolebarn skal krysse vegen.
- Husk at barna har krav på en sikker skoleveg!

2.6.3 Arbeidsområdet

Begrensningen av arbeidsstedet skal være merket, slik at det tydelig fremgår hvilket areal som er avstengt for trafikanten. Innsnevring av kjørebane bør markeres med minst 3 hindermarkeringer. I tillegg til eller i stedet for hindermarkeringer kan en tversgående varslings benyttes, for eksempel et varselpanel.

Til varslings langs arbeidssted benyttes hindermarkeringer, trafikkjegler og trafikksylindere.

All innkjøring av arbeidsmaskiner og transport av gods eller masse inn/ut av arbeidsområdet bør skje slik at sikringen ikke åpnes mot ferdselsretningen.

Materiell, maskiner e.l. skal ikke komme utenfor arbeidsområdet, uten at særlige tiltak iverksettes. Arbeiderne bør om mulig oppholde seg innenfor sikringen. Ved arbeid på venstre felt på veger med fire eller flere felt, skal arbeiderne benytte korteste veg (krysse færrest mulig felt) for å komme til/fra arbeidsområdet. Midtdeler skal ikke benyttes som oppholdssted, eller lager for maskiner eller utstyr.

Ventende maskiner og kjøretøy skal parkeres slik at de ivaretar hensyn til trafiksikkerhet og trafikkavvikling. Private kjøretøy skal ikke parkeres inne på arbeidsområdet, slik at arbeidsområdets utstrekning blir større enn nødvendig. Slike kjøretøy skal heller ikke hensettes slik at de skaper trafikkmessige problemer. Trafikkreglens bestemmelser om parkering skal følges. Fortau og gang- og sykkelveger er ikke parkeringsareal og bør ikke benyttes som lagringsplass for materiell, containere el. Dersom dette likevel er nødvendig, skal det sikres en trygg avvikling for alle trafikantergruppene.

2.7 Sanksjoner

Skiltforskriften gir hjemmel for 3 typer sanksjoner:

1. § 34 nr. 1 gir hjemmel for at ethvert arbeid kan stanses dersom varslings eller sikring ikke er utført i henhold til godkjent plan el. og dette skaper vesentlig ulempe for trafikantene.
2. § 34 nr. 2 gir hjemmel for at delegering av ansvar for gjennomføring og oppfølging av varslingsplan kan unnlates eller trekkes tilbake for kortere eller lengre tidsrom dersom utførende ikke retter seg etter pålegg.
3. § 37 gir hjemmel for at utgifter skiltmyndigheten måtte ha i forbindelse med andres arbeidsvarslings kan kreves dekket.

Ifølge § 34 nr 1 kan ethvert arbeid stanses av skiltmyndighet eller politi inntil de nødvendige sikringstiltak er iverksatt dersom forholdene utgjør en fare.

Vegarbeid utgjør alltid en fare i forhold til normalsituasjonen, men denne faren reduseres gjennom de krav som stilles i varslingsplanen. En fare som tilsier stans i arbeidet må vanligvis innebære et alvorlig avvik fra varslingsplanen, eller en situasjon som ikke var forutsatt i varslingsplanen.

For å kunne pålegge virksomheten å stanse arbeidet, må det derfor først være påvist en slik alvorlig fare. Dessuten må situasjonen være slik at faren blir redusert ved at arbeidet stanses. I de fleste tilfeller vil etablering av varsling og sikring i samsvar med varslingsplanen være det som mest effektivt reduserer faresituasjonen. Skiltmyndigheten bør derfor først gi pålegg om at dette blir brakt i orden. Hvis utførende virksomhet ikke følger opp dette, skal det så gis pålegg med hjemmel i § 34 nr 1 om umiddelbar stans i arbeidet. Skiltmyndigheten kan eventuelt få utbedret varslingen for den utførende virksomhets regning, jf Skiltforskriften § 37.

Pålegg om å rette arbeidsvarsling eller stanse arbeidet kan i første omgang være muntlig, men skal så hurtig som mulig følges opp av skriftlig pålegg fra skiltmyndigheten.

Alle slike pålegg skal arkiveres som grunnlag for eventuell senere nekting av ansvarsrett for arbeidsvarsling.

Ifølge § 34 nr 1 kan arbeidet også stanses dersom varsling eller sikring ikke er utført i henhold til godkjent plan e.l. og dette skaper vesentlige ulemper for trafikkavviklingen.

Arbeid kan også stanses med hjemmel i § 34 selv om varslingsplanen er fulgt, men da på bakgrunn av at forholdet kan utgjøre en fare. Skiltmyndigheten skal da endre varslingsplanen og forelegge denne for den utførende virksomheten.

I skiltforskriftens § 34 nr 2 heter det at delegering av ansvar for gjennomføring og oppfølging av skiltplan kan unnlates eller trekkes tilbake for kortere eller lengre tid dersom utførende virksomhet ikke retter seg etter pålegg gitt av skiltmyndigheten, vegmyndigheten eller politi.

Dette forutsetter at virksomheten minst to ganger ikke har fulgt opp pålegg gitt med hjemmel i § 34 nr 1, eller pålegg om retting av arbeidsvarsling gitt etter kontroll. Slike pålegg bør inneholde varsel om at unnlattelse av å følge opp pålegg vil eller kan medføre at delegering av ansvar for gjennomføring og oppfølging av skiltplan kan trekkes tilbake. Det bør også antydes hvor lenge det kan være aktuelt å holde tilbake ansvaret for gjennomføring og oppfølging av skiltplan.

Dersom det er gitt forhåndsvarsel, kan en virksomhet fratras ansvar for gjennomføring og oppfølging av skiltplan for et arbeid mens arbeidet pågår. Det må da tidligere ha vært situasjoner i tilknytning til dette arbeidet hvor pålegg ikke er fulgt opp. Slik nekt kan innebære at arbeidet må stanses inntil virksomheten har funnet noen som kan påta seg ansvaret for arbeidsvarslingen mens arbeidet fullføres.

Når skiltmyndigheten med bakgrunn i at flere pålegg ikke er fulgt opp, finner at en virksomhet for en periode skal nektes ansvar for arbeidsvarsling, skal virksomheten varsles skriftlig om dette. Varselet skal inneholde en henvisning til de pålegg som ikke er fulgt opp og angi for hvilken periode virksomheten vil bli nektet ansvar. Varselet skal også omtale eventuell klagerett.

Første gang en virksomhet nektes ansvar bør perioden være på 3-6 måneder, senere bør dette økes til ett år. Før virksomheten igjen gis ansvar for arbeidsvarsling, bør det også stilles krav om at virksomheten kan dokumentere nødvendig kompetanse.

I tillegg til de sanksjoner som er omtalt her, kan vegmyndigheten med hjemmel i vegloven § 58 rette feil ved vegen (for utførendes regning) etter at arbeidene er fullført, for eksempel skilt som ikke gjenopprettet eller vegdekker som ikke er satt i skikkelig stand.

3 Varsling

Varslingen skal utføres på en slik måte at trafikantene i tide kan avpasse hastighet og kjøreadferd etter forholdene på stedet, og det skal klart fremgå når det er slutt på vegarbeidsområdet eller strekning med spesielle reguleringer.

Det skilles mellom varsling og sikring. Dette gjøres for å synliggjøre at varslingen kun gir sikkerhet for arbeidere og trafikanter når denne er korrekt satt opp og blir etterfulgt. Varslingen gir ingen sikkerhet for arbeidere og trafikanter dersom uhellet skulle være ute.

Hensikten med varsling er å:

- gjøre trafikantene oppmerksom på at vegarbeid pågår,
- informere trafikantene om pågående arbeid,
- regulere trafikken,
- lede trafikken sikkert forbi arbeidsområdet.

Betydning, utforming og anvendelse av trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignaler er beskrevet i skiltforskriften og normalene (håndbøkene **048 Trafikksignalanlegg**, **049 Vegoppmerking** og **050 Trafikkskilt**). I tillegg kan utdypende bestemmelser om både utforming og anvendelse i forbindelse med arbeidsvarsling være gitt i denne håndbok.

Dersom det skal utarbeides varslingsplaner som krever bruk av skilt, signaler eller oppmerking ut over det som er beskrevet i denne håndboka, skal håndbøkene 048, 049 og 050 samt andre relevante håndbøker og veiledninger benyttes som grunnlag for planleggingen.

Funksjons- og materialkrav til varslings- og sikringsutstyr er beskrevet i **håndbok 062 Trafikksikkerhetsutstyr**.

3.1 Trafikkskilt, generelt

3.1.1 Størrelse, utforming og kvalitet

Skiltstørrelse

Skiltstørrelse for arbeidsvarsling skal normalt være middels størrelse (MS), men på motorveger og veger med fartsgrense over 80 km/t skal det normalt benyttes stor størrelse (SS). I enkelte tilfeller kan overstørrelse (OS) benyttes.

Dersom midtdeler eller skulder er smale, kan mindre skiltstørrelser benyttes, men det skal da sikres at skiltene er tilstrekkelig synlige.

Ved skiltkombinasjoner skal skiltene tilpasses hverandre slik at trafikanten oppfatter skiltene å være like store. Størrelsen på det minste skiltet skal da økes.

Skiltutforming

Skilt som brukes til arbeidsvarsling skal ha standard utforming i samsvar med håndbok 050 hvis ikke annet er angitt i denne håndbok. Dette gjelder også krav til teksthøyder, border mv.

Fargen på skiltene skal være som beskrevet under.

Skilt	Farge
Fareskilt	Som permanente skilt, men med gulgrønn bunnfarge.
Vikeplikt- og forkjørsskilt	Som permanente skilt
Forbudsskilt	Som permanente skilt
<i>Unntak: skilt 362 "Fartsgrense"</i>	Som permanente skilt, men med gulgrønn bunnfarge
Påbudsskilt	Som permanente skilt
Opplysningsskilt	Som permanente skilt
<i>Unntak: skilt 530-539 og skilt 560</i>	Som permanente skilt, men med gulgrønn bunnfarge
Underskilt	Lik bunnfarge som hovedskilt
Markeringsskilt	Rød bunnfarge og gulgrønne symboler
Vegvisning	Oransje bunnfarge

Figur 1: Skiltfarge

Krav til fargekoordinater er beskrevet i **håndbok 062 del 1 og 4**. For variable skilt jf håndbok **053 Bruk av variable trafikkskilt**.

Skiltfolie

Krav til folie, jf håndbok 062 del 1 og 4.

3.1.2 Plassering av trafikkskilt

Skilt skal plasseres på en slik måte at de er til minst mulig fare eller hinder for trafikantene. Skilt skal plasseres mest mulig loddrett.

Sikt

Skilt som benyttes til arbeidsvarsling skal plasseres slik at det er fri sikt fram til skiltet over en avstand som minimum tilsvarer stoppsikt for det aktuelle fartsnivået. Skilt som benyttes til forvarsling på veg med fartsnivå på 70 km/t eller høyere, bør være synlig på en strekning som minst er 1,5 x stoppsikt for det aktuelle fartsnivået.

Siktavstander:

Fartsnivå:	40 km/t	50 km/t	60 km/t	70 km/t	80 km/t	90 km/t	100 km/t
Stopsikt:	35 m	50 m	65 m				
1,5 x stoppsikt:	--			135 m	180 m	225 m	270 m

Figur 2: Siktavstander

Avstandene mellom permanente skilt og midlertidige skilt i forbindelse med arbeidsvarslingen bør ikke være mindre enn 50 m utenfor tettbygd strøk, og ikke mindre enn 30 m i tettbygde strøk.

Midlertidige skilt bør ikke settes på samme stolpe som permanente skilt som skal være synlige i arbeidsperioden. Dersom permanent skilting endres som følge av arbeidsvarslingen, kan dette gjøres med å fjerne dem, bytte dem ut med arbeidsvarslingsskilt eller dekke dem til. Enkelte skilt kan også settes helt eller delvis ut av funksjon ved bruk av skilttape.

Plassering

Det er normalt tilstrekkelig å plassere arbeidsvarslingsskilt på høyre side av vegen. På motorveger, andre flerfeltsveger og veger med høyt hastighetsnivå eller stor trafikkmengde, bør det settes opp skilt på begge sider av kjørebanelen. Skilt 362 "Fartsgrense" skal settes opp på begge sider av vegen på det sted fartsgrensen endres. Oppheving av fartsgrense med skilt 364 kan gjøres med ett skilt på høyre side.

Skilt bør om mulig plasseres utenfor kjørebanelen, men ikke mer enn 3 meter fra kjørebanelkant. Dersom det er fortau langs vegen, skal skiltene plasseres slik at de ikke står unødig i vegen for fotgjengere. Fri fortausbredde forbi skilt og skiltd fundament skal være minimum 1,7 m. Samme krav gjelder på gang- og sykkelveger, men for langsgående hindringer er kravet til fri bredde 2,0 m.

Skilt som settes på vegskulder skal settes opp på en slik måte at skilt og oppsetningsutstyr representerer en minst mulig fare for trafikanten. Dersom utstyr blir stående på vegskulder når det ikke er i bruk skal dette markeres med kjegler eller hindermarkering.

Skilt som settes på vegskulder skal settes opp på en slik måte at skilt og oppsetningsutstyr representerer en minst mulig fare for trafikanten. Dersom utstyr blir stående på vegskulder når det ikke er i bruk skal dette tydelig markeres med skilt 906 "Hindermarkering" eller trafikkegler.

Skilt kan plasseres på tilhenger, kjøretøy eller arbeidsredskap.

For øvrig gjelder reglene i **håndbok 050** med hensyn til plassering av trafikkskilt.

Skilthøyde

Ved plassering av skilt skal fare for skade på kjøretøy og trafikanter vurderes med hensyn til høyden fra bakken til underkant av laveste skiltplate.

Høyden fra bakken til underkant av laveste skilt skal normalt ikke være mindre enn 1,0 meter. Dette gjelder ikke hindermarkeringsskilt og skilt plassert på kjøretøy.

Høyden fra bakken til underkant av laveste skilt på steder med gang- og sykkeltrafikk skal ikke være mindre enn 2,2 m. Der dette kravet ikke kan oppfylles kan det alternativt benyttes skiltoppsett som sikrer at trafikantene ikke kan skade seg på skarpe skiltkanter, stolper o.l.

Sammenleggbare skilt som kun brukes i korte tidsrom kan avvike fra kravene til høyde.

3.1.3 Endring, tildekking, fjerning av skilt

Endring av skilt

Opplysningskiltene 530 - 538, skilt 560 "Opplysningstavle" samt service- og vegvisningsskilt kan settes helt eller delvis ut av kraft ved bruk av skilttape. Skilttape er en oransje tape med svart bord på begge sider, jf **håndbok 062 del 4**. Andre skilt skal fjernes eller tildekkes.

Når et enkelt visningsmål på en vegvisningstavle settes ut av funksjon skal dette gjøres med en horisontalt plassert skilttape over visningsmålet. Tapebredden avhenger av tekst høyden, jf **håndbok 062 del 4**.

For skiltene 530-538 settes enkeltsymbol ut av funksjon med tape plassert i kryss oppå symbolet.

Dersom hele skilt skal settes ut kraft, benyttes tapebredde 75 mm til å lage et kryss over skiltet.

Tildekking eller fjerning av permanente skilt

Det skal fremgå av varslingsplanen hvilke permanente skilt som ikke skal gjelde i arbeidsperioden.

Permanente skilt som ikke skal gjelde i arbeidsperioden og som ikke kan oppheves med tape, skal enten fjernes eller tildekkes slik at skiltbudskapet ikke er synlig.

Dersom skilt tildekkes, skal dette gjøres slik at tildekkingen ikke ødelegges i løpet av arbeidsperioden på grunn av vær og vind, hærverk eller andre årsaker. Det skal føres tilsyn med at tildekkingen fungerer som forutsatt.

Av hensyn til arbeidernes sikkerhet, kan det i enkelte tilfelle være hensiktsmessig å snu skilt slik at skiltflaten vender bort fra vegen. Det skal i så fall kontrolleres at det ikke kan oppstå misforståelser ved at skiltet blir synlig for andre trafikanter. Skiltene skal festes slik at det ikke kan oppstå skade dersom de løsner, og slik at ikke uvedkommende kan snu skiltet slik at det igjen blir synlig for trafikantene. Det skal også påses at det ikke kan oppstå fare for skade ved at noen kjører på eller går på skiltet fra siden, for eksempel på grunn av dårlig synlighet ved vanskelige lysforhold.

Endring og avslutning av arbeidsvarsling

Arbeidsvarslingsskilt som tidvis skal settes ut av drift, skal tildekkes eller fjernes etter samme regler som for permanent skilting.

Alle skilt som har vært benyttet til arbeidsvarsling skal fjernes når arbeidet er utført.

Dersom permanente skilt har vært fjernet eller tildekket under arbeidsperioden skal disse settes opp eller klargjøres igjen.

3.2 De enkelte trafikkskilt

De skilt som omtales her er de mest aktuelle i forbindelse med varsling av arbeid på veg. Omtalen av de enkelte skilt er ikke fullstendig, men skal forstås som tilleggsbestemmelser / informasjon i forhold til det som står beskrevet i håndbok 050 Trafikkskilt.

3.2.1 Fareskilt

106.1

106.2

106.3

Skilt 106 Smalere veg

Ved vegarbeid kan skilt 106.1 anvendes uavhengig av hvilken side av vegen arbeidet foregår på. Ved større arbeid eller arbeider av lengre varighet som medfører innsnevring på én side av vegen, bør skiltene 106.2 og 106.3 benyttes. Ved bruk av skilt 106.2 og skilt 106.3 skal disse settes opp korrekt i forhold til hvilken side innsnevringen er på.

Skilt 108 Ujevn veg

Skilt 108 skal benyttes dersom det er ujevnheter trafikanten må gjøres oppmerksom på.

Eksempler på ujevnheter som skal varsles er uventede tversgående asfaltkanter i forbindelse med asfaltarbeid, midlertidige grusdekker med "vaskehull" og høydeforskjeller ved midlertidige forbindelser mellom gammel og ny veg.

Skilt 109 Fartshump

Skiltet skal bare benyttes i forbindelse med vegarbeid når det er lagt ut spesielle fartsdempere ved arbeidsstedet.

Skilt 110 Vegarbeid

Skilt 110 skal brukes for å varsle trafikantene om at de kommer til et sted hvor det pågår vegarbeid og at de derfor må utvise spesiell aktsomhet. Skiltet varsler om at det kan være personer i arbeid på eller nær vegen; at det kan være maskiner eller kjøretøy på eller nær vegen; at vegen kan være avsperrert; eller om andre forhold som krever særlig aktsomhet.

Skilt 110 skal normalt være det første varsel trafikanten får om at det pågår vegarbeid. Skilt 110 kan gjentas ved behov.

Skilt 110 kan benyttes i kombinasjon med underskilt 802 "Avstand" som viser avstanden fram til arbeidsstedet, eller underskilt 804 "Utstrekning" som viser lengden på strekningen med vegarbeid. Skiltet kan i tillegg benyttes sammen med underskilt 808 "Tekst" for å fortelle hva slags vegarbeid som pågår. Hvilke tekster som kan anvendes, er omtalt under skilt 808. I kombinasjon med andre skilt skal skilt 110 stå øverst. Unntak fra dette er når skiltet inngår som et element i et varselpanel, jf kapittel om kombinasjon av varslingsutstyr.

Skilt 112 Steinsprut

Skiltet anvendes foran vegstrekning hvor det er spesiell fare for steinsprut fra bilhjul, for eksempel ved overflatebehandling, nygruset veg o.l.

Vegstrekningens lengde kan vises på underskilt 804 "Utstrekning".

Skilt 116 Glatt kjørebane

Skiltet anvendes når særlige forhold gjør kjørebanen glatt. Når det registreres fare for så glatte forhold at dette skiltet må benyttes, skal det i tillegg til oppsetting av skiltet straks settes i gang tiltak som reduserer faren. Skiltet skal derfor bare benyttes i korte perioder eller sammen med andre tiltak.

Årsaken kan angis med skilt 808 "Tekst".

Skilt 117 Farlig vegskulder

Skiltet anvendes når det er forhold ved vegens skulder som medfører fare, for eksempel når bæreevnen på skulderen er dårlig.

Skilt 132 Trafikklyssignal

Skiltet skal benyttes for å varsle midlertidig signalanlegg. Skiltet plasseres vanligvis sammen med skilt 110 "Vegarbeid".

Fartsgrense ved bruk av signalregulering skal være maksimalt 60 km/t.

Skilt 148 Møtende trafikk

Skiltet skal benyttes når den ene kjørebanelen på en flerfeltsveg er stengt, og det benyttes tovegstrafikk på den andre kjørebanelen uten midlertidig rekkverk som skille mellom kjøretningene. Skiltet bør da kombineres med skilt 334 "Forbikjøringsforbud". Skiltet skal gjentas etter behov, og kan ha underskilt 804 "Utstrekning".

Skilt 149 Kø

Skiltet kan benyttes der det er spesiell fare forbundet med køoppbygging, der enden på køen kan stå på sted med dårlig sikt, for eksempel like bak en sving, bakketopp eller tunnel. Skiltet kan ha underskilt 804 "Utstrekning".

Skilt 156 Annen fare

Skiltet anvendes for å varsle om fare som ikke kan varsles med annet fareskilt. Farens art skal angis med underskilt 808 "Tekst".

3.2.2 Vikeplikt- og forkjørsskilt

Endring av permanente vikepliktsforhold bør unngås ved vegarbeid.

Ved ombygging eller etablering av nye kryss på steder med forkjørsvveg eller vikepliktregulering, skal det sikres at trafikk fra ny sideveg ikke kan kjøre inn på forkjørregulert veg uten at det er satt opp vikepliktskilt.

Ved etablering av rundkjøring, skal det påses at alle armer får vikeplikt for rundkjøringen samtidig.

Skilt 212 Vikeplikt overfor møtende kjørende

Skilt 214 Møtende kjørende har vikeplikt

Når kjørebanelen er helt eller delvis sperret på én side, er det den kjøreretningen som har hindringen på sin side som har vikeplikt for motgående trafikk. I enkelte tilfelle kan det imidlertid være hensiktsmessig å gi den kjøreretning som ikke har sperringen på sin side vikeplikt. Dette kan gjøres ut fra hensyn til trafikkavviklingen, siktforhold på stedet eller andre forhold. For eksempel kan det være hensiktsmessig at kjøreretningen med minst trafikk har vikeplikt.

Regulering ved bruk av skilt 212 og 214 bør primært benyttes når lokale forhold gjør at kjøring i henholdt til trafikkregulenes § 7 kan medføre problem for trafikkavviklingen.

Skilt 212 kan bare brukes når den smale vegstrekningen kan ses i sin hele lengde mellom møteplassene. Når trafikkmengden er større enn 500-1000 kjt/d eller når den smale vegstrekningen er over 50 m, skal signalanlegg eller manuell trafikkdirigering benyttes.

Når skilt 212 benyttes, skal skilt 214 settes opp for trafikk i motsatt retning.

Skilt 212 kan forvarsles med samme skilt og underskilt 802 "Avstand".

3.2.3 Forbudsskilt

330.1

330.2

Skilt 302 Innkjøring forbudt

Skilt 330 Svingeforbud

Skilt 332 Vendingsforbud

Skilt 302 skal ikke ha underskilt. Hvis skiltet skal benyttes til å envegsregulere en vegstrekning, skal også skilt 526 "Envegskjøring" benyttes. Skilt 302 skal settes opp på begge sider av vegen.

Skilt 330 kan benyttes alene eller som supplement (forvarsel) til skilt 302.

Når skiltene 302, 330 eller 332 benyttes til midlertidig regulering i forbindelse med vegarbeid, skal de om nødvendig suppleres med midlertidig vegvisning for den trafikk som må velge andre kjøreruter enn det som er normalt.

Skilt 306.1 Forbudt for motorvogn

Skilt 306.1 med underskilt 808 "Tekst" med teksten "Gjelder ikke anleggstrafikk" kan benyttes når eksisterende veg eller gate er avsperrert, og bare anleggstrafikk kan passere sperringen.

Skiltet skal ellers ikke benyttes for å forby uønsket kjøring inn på anleggsområder. For å kunngjøre slikt forbud skal det benyttes et skilt som ikke kan forveksles med trafikkskilt. Skiltet kan utformes som vist under. Skiltet under skal plasseres på avstengningsmateriell på anleggsområdet.

**Anleggsområde
Adgang forbudt for
uvedkommende**

318.1

318.2

Skilt 312 Breddegrensning Skilt 314 Høydegrensning Skilt 318 Totalvektsgrensning

Skilt 320 Aksellastgrensning

Skilt 322 Boggelastgrensning

Disse skiltene benyttes når det ikke er mulig å gi vegen forbi arbeidsstedet en tilfredsstillende standard. Kjøretøy som ikke kan passere, skal få anvist en omkjøringsrute ved hjelp av midlertidig vegvisning.

Skiltene 312 og 314 kan også benyttes for å forvarse bruken av kjørefelt på flerfeltsveger, for eksempel ved kombinasjon med skilt 538 "Kjørefeltinndeling".

Skilt 334 Forbikjøringsforbud

Skilt 336 Slutt på forbikjøringsforbud

Forbikjøringsforbud kan benyttes som midlertidig trafikkregulering ved vegarbeid når:

- siktforholdene er dårligere enn normalt,
- det benyttes midlertidig midtdeler eller andre fysiske tiltak på midtlinja,
- det er tovegstrafikk på én side av midtdeleren på flerfeltsveg,
- det er stor fare for at arbeidskjøretøy kommer ut på vegen i det kjørefeltet som eventuelt benyttes til forbikjøring.

Skilt 362 Fartsgrense

Skilt 364 Slutt på særskilt fartsgrense

Behovet for å senke fartsgrensen i forbindelse med vegarbeid skal vurderes ut fra hensynet til sikkerhet for arbeidere og trafikanter. Lengden på strekning med nedsatt hastighet skal ikke være lenger enn nødvendig, og i perioder hvor trafikken kan gå som normalt og det anses som forsvarlig, skal den midlertidige fartsgrensen økes eller oppheves.

Dersom den midlertidige fartsgrensen er mer enn 30 km/t lavere enn normal fartsgrense på stedet, eller sikten tilsier det, bør enten midlertidig fartsgrense forvarsles eller fartsgrensen trappes ned. Nedtrapping benyttes der det er spesielt viktig å senke hastigheten før fartsgrensen forbi arbeidsstedet.

Forhold som skal vurderes ved midlertidig nedsetting av fartsgrense:

- Hvorvidt det foregår arbeid i vegbanen, og hvor nær passerende kjøretøy kommer arbeidere eller arbeidsmaskiner.
- Hvilket hastighetsnivå omkjøringsveger, midlertidig sideforskyvning eller andre endringer i linjeføringen tilsier.
- Eventuell fare for steinsprut, glatt dekke mv.
- Hvorvidt det er økt fare for utforkjøring på grunn av manglende rekkverk, ubeskyttede sidehinder (maskiner), stor høydeforskjell (hull) m.v..
- Hvorvidt det er fare for at passerende kjøretøy kjører på varsling eller sikring som er satt opp.

For å få god effekt ved bruk av nedsatt hastighet bør andre fartsdempende tiltak som innnevring av kjørebane, fartshumper, fartshinder el. også vurderes.

Forvarsel: Forvarsling skjer med skilt 362 med angivelse av den nye fartsgrensen, samt underskilt 802 "Avstand". Avstanden mellom skiltene avpasses fartsnivået og de lokale forholdene, men skal ikke være mindre enn 150m.

Ny fartsgrense: Der den nye fartsgrensen skal begynne å gjelde, skal skilt 362 settes opp på begge sider av kjørebane. Til å varsle midlertidig ny fartsgrense kan det benyttes større skiltstørrelse enn det som er vanlig på strekningen.

Oppheving av fartsgrense: Dersom strekningen etter arbeidsområdet skal ha generell fartsgrense (50 eller 80 km/t), benyttes skilt 364. I alle andre tilfeller benyttes skilt 362 med angivelse av fartsgrense for den videre vegstrekning.

3.2.4 Påbudsskilt

404.1

404.2

Skilt 404 Påbudt kjørefelt

Skiltet kan benyttes i forbindelse med arbeidsvarsling i følgende situasjoner:

- I endene av midlertidige midtdeleere for å vise hvilken side trafikken skal passere på (404.1).
- Dersom det er behov for å vise hvilken side av en hindring trafikken skal passere på.

Skilt 404 skal aldri benyttes dersom det kan være motgående trafikk på det kjørefeltet som påbudspilen peker ned mot.

Når skilt 404 benyttes i forbindelse med midtdeler skal skiltet stå over skilt 906 "Hindermarkering".

Det skal ikke benyttes mindre skiltstørrelse for skilt 404 enn D=40 cm.

Skilt 404 i størrelse OS kan anvendes på varselpanel o.l. i forbindelse med vegarbeid. Størrelsen avpasses etter varselpanelet. Skiltet skal ikke dekke deler av andre skilt som for eksempel skilt 930 "Sperremerking".

Det skal påses at skilt i overstørrelse ikke hindrer den frie sikt for noen av trafikantgruppene.

3.2.5 Opplysningskilt

Skilt 530 Sammenfletting

Skiltet skal ikke benyttes når ett eller flere kjørefelt stenges midlertidig på veg med flere kjørefelt i samme kjøreretning. Da skal skilt 532 benyttes for å varsle om innsnevringen og for å fortelle hvilke vikepliktsforhold som gjelder ved kjørefeltskifte.

Ved arbeid av lengre varighet (for eksempel lenger enn én måned), hvor innsnevringen kan utformes og oppmerkes som permanent veg, bør skilt 530 benyttes.

Dersom skilt 530 benyttes, skal oppmerkingen tilpasses flettetrekingen.

532.V01

532.V02

Skilt 532 Kjørefelt slutter

Skiltet skal benyttes for å varsle om at kjørefelt slutter. Skiltet pålegger de kjørende i feltet som slutter å foreta feltskifte med vikeplikt.

Der flere enn to felt skal innsnevres til ett felt skal hver enkelt kjørefeltavslutning skiltes separat.

Av trafiksikkerhetsmessige hensyn bør avslutning av felt gjøres fra venstre mot høyre.

Endring av skiltene 530 - 538

Dersom vegarbeid på en flerfeltsveg skiltet med skiltene 534 "Kjørefelt begynner", 536 "Påkjøring fortsetter i eget felt" eller 538 "Kjørefeltinndeling" medfører at antall felt reduseres, kan dette angis ved å lage et kryss med oransje tape over de pilene som representerer felt(ene) som er stengt.

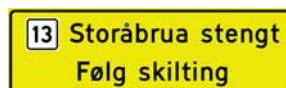
For skiltene 530, 531 og 532 bør det lages nye, midlertidige skilt. Dersom det allikevel velges å benytte oransje kryss på deler av de permanente skiltene, skal det vurderes om dette kan misoppfattes.

Dersom hele skiltet skal settes ut av kraft, benyttes to diagonale skrånstriper med oransje tape i kryss fra hjørne til hjørne. Denne løsningen bør bare benyttes dersom det er av nytte for trafikantene å se informasjonen på skiltet, selv om den ikke gjelder. Hvis dette ikke er tilfellet, bør skiltet tildekkes.

Skilt 539 Endret kjøremønster

Skilt 539 kan benyttes for å vise midlertidig føring av felt i forbindelse med vegarbeid, for eksempel at felt føres over på motsatt side av midtdeler eller at feltet svinges utenom et arbeidssted.

Skilt 560 Opplysningstavle

Skilt 560 skal ikke benyttes til andre formål enn de som er nevnt nedenfor uten at dette er drøftet med Vegdirektoratet.

- Skiltet skal ha gulgrønn bunnfarge og sort tekst, og kan informere om forhold som er relevant for trafikantene.

- Skiltet kan benyttes for å meddele trafikantene at en veg eller del av veg er eller vil bli stengt for trafikk. Stengning av veg bør varsles i god tid før stengingen.
- Teksten skal være så kort og informativ som mulig. Gjelder det arbeid på den veglenken skiltet står, benyttes følgende oppsett:
 - 1) hva skal gjøres, type arbeid
 - 2) stedfesting, evt. utstrekning
 - 3) råd/informasjon/varighet (ferdig, eller åpnes for trafikk).

Gjelder det arbeid på en kryssende veg, eller langt nedstrøms der skiltet står, benyttes dette oppsettet:

- 1) stedfesting
 - 2) hva skal gjøres, type arbeid
 - 3) råd/informasjon/varighet (ferdig, eller åpnes for trafikk)
- Gjelder stengningen bare enkelte trafikantgrupper bør dette angis først.
 - Ved større permanente trafikkomlegginger er det viktig å varsle trafikantene på forhånd om den forestående endring. Slik varsling kan skje med skilt 560. Informasjonen skal være kortfattet og enkel slik at den kan oppfattes under fart.
 - Unngå stedsbeskrivelser som for eksempel "Ved Aby". Det er da uklart om det er før eller etter Aby. Bruk i stedet "Etter Aby", slik at det er klart at man faktisk kan kjøre til Aby.
 - Det er ikke alltid nødvendig å angi årsak til stengingen. Denne opplysningen kan utelates hvis det er mye annen tekst på skiltet.
 - Det er viktig å gi opplysninger om omkjøringsmuligheter, for eksempel. "Omkjøring skiltet" eller "Omkjøring via Rv999".

Skilt 560 kan vise både tekst og symboler. Symbol skal utformes som tilsvarende symboler på andre trafikkskilt. Minste teksthøyde som kan anvendes er H=105 mm. På motorveg og andre veger med tilsvarende standard og fartsnivå skal det ikke benyttes mindre teksthøyde enn H=175 mm. Antall ord på skilt 560 bør ikke overskride 7. Skilt 560 skal kun inneholde trafikkrelatert informasjon.

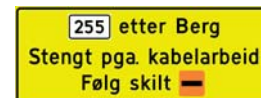
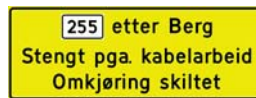
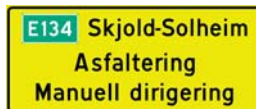
(Se forøvrig håndbok 050).

Tavlene skal plasseres slik at de ikke konkurrerer om oppmerksomheten med andre trafikkskilt eller signaler, eller dekker til for disse.

Eksempler, arbeid på samme veglenke:

Eksempler, arbeid på kryssende veg eller langt nedstrøms skiltet:

Øvrige eksempler på skilt 560 benyttet i arbeidsvarsling:

Tekster på skilt 560 montert på varselpanel

Tekst på mobile teksttavler skal baseres på de samme prinsipper som angitt over. Slike tavler vil imidlertid ha en begrenset plass til rådighet, og teksten må tilpasses dette. Det bør benyttes standard tekster i størst mulig grad, jf **håndbok 053 Bruk av variable trafikkskilt**.

Eksempler:

Informasjon om vegarbeid

Ved nye veginnlegg av noen størrelse kan det, som en service overfor trafikantene, settes opp skilt 560 med kortfattet informasjon om anlegget.

Dette bør også gjøres ved vegarbeider som medfører merkbare ulemper for trafikantene, som større forsinkelser, omkjøringer, sterkt redusert kjørefart etc. Informasjonen er også ment å skulle virke som en motivasjon overfor trafikantene i forhold til økt forståelsen av vegarbeidernes arbeidssituasjon.

Nødvendigheten av informasjonstavlene skal vurderes til å være større enn ulempene med å sette dem opp. Slike tavler skal ha minst 50 m avstand fra andre trafikkskilt. Det bør være en tilnærmet rett vegstrekning på ca 100 m før skiltet, og ingen skarpe svinger eller uventede trafikksituasjoner de første 50 m etter skiltet.

Teksten skal være kort og godt leselig på lang avstand. Teksthøyden bør utenfor tettbygd strøk være minimum 140 mm (175 mm ved fartsnivå over 80 km/t eller flerfeltsveger), og størrelsen av informasjonstavlene bør begrenses til maksimalt 4 linjer tekst og maksimalt 6 ord pr linje.

Oppbyggingen av teksten på skiltene bør generelt følge det samme oppsett som nevnt over. Skiltene skal ikke merkes med logo. Dersom det er nødvendig kan telefonnummer til vegtrafikksentralen oppgis.

Eksempel:

Profilering av entreprenører eller etater på arbeidstedet skal ikke gjøres på trafikkskilt eller på en slik måte at reklamen er i strid med forskrifter eller normaler (**håndbøkene 050 Trafikkskilt og 190 Reklame og trafikkfare**) Vegvisning til anleggskontor eller vegvisning for levering av utstyr og varer bør skje med vanlig vegviser, skilt 713. Disse skal kun ha tekst, ikke firmalogo.

3.2.6 Underskilt

Underskiltene skal dimensjoneres slik at de er tilpasset hovedskiltet, se håndbok 050. Underskilt skal ha samme bunnfarge som hovedskiltet.

Underskilt benyttes bare sammen med bestemte skilt, som vist på eksemplene eller beskrevet i teksten. Andre typer underskilt enn de som er beskrevet i håndbok 050 eller 051 skal godkjennes av Vegdirektoratet.

Ved bruk av underskilt 802 "Avstand" og skilt 804 "Utstrekning", jf håndbok 050.

Ved våt vegbane

808.733

**Gjelder ikke
buss og taxi**

808.xyz

Skilt 808 Tekst

Skiltet skal ha samme farge som hovedskiltet. Teksthøyder er angitt i håndbok 050.

Underskilt nr	Tekst	Kan brukes til skilt nr
808.701	Biluhell	156
808.702	Ulykke	156
808.703	Pålasting	156
808.704	Rekkverk mangler	156
808.705	Fartsdempere	110, 156, 362
808.712	Asfaltarbeid	110, 112, 116
808.713	Anleggstrafikk	110, 156
808.714	Kabelarbeid	110
808.715	Grøfterens - Grøfterensk	110
808.716	Vegmerking	110
808.717	Høvling	110, 112
808.718	Snørydding	110
808.719	Kontroll	156
808.720	Oppmåling	110
808.721	Sprengning	110, 156
808.722	Trafikkintervju	156
808.723	Langsgående asfaltkant	156
808.724	Tunnelarbeid	110
808.725	Kantslått	110
808.726	Brøytetikk	110
808.727	Manuell dirigering	110
808.728	Registrering	110
808.729	Nytt vegdekke	112
808.730	Trefelling	156
808.731	Traktor krysser	156
808.732	Testing	156
808.733	Ved våt veg	116
808.743	Oljesøl	116
808.744	Renhold	110

Figur 3: Skilt 808 «Tekst», standardtekster.

Vegdirektoratet kan gi tillatelse til å benytte andre tekster enn de som er beskrevet over.

3.2.7 Markeringsskilt

902 H

902 V

904.H

904.V

Skilt 902 Bakgrunnsmarkering

Skilt 904 Retningsmarkering

Skilt 902 brukes for å angi uvanlig krappe kurver (vanligvis $R < 50$ m og mer enn 45° retningsendring). Skilt 902 kan også benyttes i vegkryss hvis vegen rett fram er stengt, og all trafikk må svinge til høyre og/eller venstre.

Skilt 904 brukes når det er særlig viktig å vise forløpet av en kurve, spesielt hvis:

- radien endrer seg (sammensatte kurver),
- kurven er lang (stor retningsendring),
- det er lite utenfor vegen som viser føring av kurven.

Det skal benyttes minimum 3 stk skilt 904 for å vise endringen, og minst to skilt skal være synlige samtidig. Avstanden mellom skiltene ved bruk av skilt 904 avhenger av kurveradien.

Anbefalt avstand mellom skilt 904 ved ulik radius:

Radius	50 m	100 m	200 m
Innbyrdes avstand	10 m	15 m	20 m

Figur 4: Skilt 904 «Retningsmarkering», anbefalte avstander

Skiltene 902 og 904 skal ikke benyttes for å markere innsnevring av veg.

Skiltene 902 og 904 skal plasseres slik at underkanten av skiltet står 80 til 120 cm over kjørebanelen. Skiltene skal stå vinkelrett på kjøreretningen inn mot kurven, eller på siktlinjen fra kjøretøyet mot skiltet.

930.1

930.2

Skilt 930 Sperremerking

Skilt 930.1 benyttes til å markere sperringer på tvers av kjørebanelen, for eksempel på bommer, varselpanel, kjøretøy eller arbeidsmaskiner. Dette markerer at deler av kjørebanelen eller hele kjørebanelen er stengt.

Skilt 930.2 kan benyttes på bommer som midlertidig sperrer vegen.

3.2.8 Trafikkjegle og trafikksylinder

940 Trafikkjegle

942 Trafikksylinder

Trafikkjegler og trafikksylindere kan brukes som langsgående varsling for å markere:

- skille mellom to trafikketninger,
- sikringer,
- markere andre typer hindringer i vegbane eller fortau.

Ved varsling når det er mørkt bør skilt 906 "Hindermerking" benyttes isteden for trafikkjegle eller trafikksylinder.

Den maksimale avstand mellom trafikkjegler og trafikksylindere langs arbeidssted skal vurderes i henhold til farten på stedet, men skal ikke være lenger enn vist i figur 5.

Trafikkjegler og trafikksylindere bør ikke være lavere enn 0,75 m.

Funksjons- og materialkrav er gitt i **håndbok 062 del 4**.

3.2.9 Vegvisning

Skilt 713 Vanlig vegviser

Til visning av omkjøringsruter skal skilt 713 med oransje bunn benyttes. Dersom det ikke er aktuelt å benytte visningsmål, vegnummer eller annet omkjøringsymbol, benyttes i stedet en horisontal svart strek.

Horisontal svart strek kan også benyttes på skilt 711 "Tabellvegviser" eller skilt 715 "Avkjøringsvegviser" med oransje bunn, dersom disse ikke inneholder vegnummer, symbol for omkjøringsrute eller visningsmål.

Slike skilt kan stå oppe kontinuerlig, selv om omkjøring bare foregår til bestemte tider på døgnet.

Midlertidig vegvisning, for eksempel visning av omkjøringsveger, kan gjøres ved å:

- sette inn endret tekst på oransje felt på eksisterende vegvisningsskilt,
- sette opp nye, oransje vegvisningsskilt, evt. i kombinasjon med eksisterende skilt,
- endre eksisterende vegvisningsskilt med oransje tape over visningsmål som endres.

Det er viktig at hele omkjøringsvegen skiltes godt. Har man først ledet trafikantene av fra en hovedveg, skal man sørge for at de blir ledet tilbake på hovedvegen. Omkjøringsveger som benyttes skal ha samme aksellast som den veg de erstatter, helst også samme bruksklasse. Det skal innhentes tillatelse fra vegholder for kommunale og private veger før disse kan tas i bruk som omkjøringsveger for riks- og fylkesveger.

Vegnummer og symboler på omkjøringsruter

På omkjøringsveger for viktige riksveger bør vegnummeret til den vegen det er omkjøring for benyttes i følgende tilfeller:

- På vegvisningsskilt før omkjøringen.
- På vegnummerskilt etter vegkryss på omkjøringsruta. Dette er mest aktuelt på ruter med langvarig skiltet omkjøring. Vegnummerskilt plasseres sammen med eventuelle andre vegnummerskilt.
- På vegnummerskilt mellom vegkryss på omkjøringsruten, dersom det er langt mellom vegkryssene. Vegnummerskilt plasseres ca hver 5 - 10 km langs omkjøringsruta.

På korte og enkle omkjøringsruter uten viktige vegkryss er det imidlertid ikke nødvendig å bruke vegnummer.

Vegnummeret for den vegen det er omkjøring for skal ha stiplet bord, og plasseres under eventuelle vegnummer med hel bord.

723.61

723.62

723.63

723.64

723.65

723.66V

723.66V45

723.66R

723.66H45

723.66H

Skilt 723 Andre omkjøringsruter

I visse situasjoner kan det være hensiktsmessig å benytte et symbol for å angi en omkjøringsrute, blant annet i følgende tilfeller:

- På veger som ikke er skiltet med vegnummer (fylkesveger og kommunale veger).
- Der to eller flere omkjøringsruter krysser hverandre, for å unngå sammenblanding av omkjøringsrutene.

Omkjøringssymbolet skal være sort på et oransje felt. Når symbolet benyttes på skilt med annen bunnfarge enn oransje, skal det ikke være bord rundt feltet.

Når omkjøringssymbol benyttes, bør trafikantene få beskjed på forhånd på skilt 560 "Opplysningstavle" om å følge symbolet for omkjøringsruta. Symbolet skal i slike tilfeller brukes langs hele omkjøringsruta.

Primært bør svart horisontal strek (723.61) benyttes som omkjøringssymbol.

Skilt nr. 723.65 bør bare benyttes i spesielle tilfeller. I noen land angir dette symbolet omkjøringsrute for farlig gods.

Skilt nr. 723.66 kan benyttes slik at sort pil viser omkjøringens retning.

Skilt 741 Omkjøring for bestemte kjøretøygrupper

Skilt 741 brukes der det på grunn av forbud mot kjøring er behov for å vise omkjøring for tunge, brede, lange eller høye kjøretøyer i forbindelse med arbeid på veg. Symboler og tekst skal være sorte. Andre skilt som settes på skiltet, skal ha sin opprinnelige farge.

Øverst på skiltet kan det vises vegnummer og/eller visningsmål for hovedvegen. Streken for omkjøringsveg skal vises på samme side av hovedvegen som omkjøringsruten tar av fra hovedvegen.

På skiltet kan benyttes symbol 723.41 "Omkjøring for store kjøretøy" ved streken for omkjøringsveg, samt ett av følgende forbudsskilt på streken for stengt veg:

Skilt nr	Skiltnavn	Skilt nr	Skiltnavn
306.5	Forbudt for lastebil og trekkbil	318.1	Totalvektgrense for kjøretøy
312	Breddegrense	318.2	Totalvektgrense for vogntog
314	Høydegrense	320	Aksellastgrense
316	Lengdegrense	322	Boggilastgrense

Figur 6: Skilt 741 «Omkjøring for bestemte kjøretøygrupper», tillatte forbudsskilt

Avstand til omkjøringspunktet skal alltid angis under omkjøringssymbolet på skilt 741. Skiltet plasseres etter samme regler som for skilt 743.

Skilt 743 Midlertidig omkjøring

Forvarsling av midlertidig omkjøringsveg skal utføres med skilt 743. Forvarslingen kan suppleres med opplysninger på skilt 560 Opplysningstavle og om nødvendig med oransje vegvisning.

Forvarsling med skilt 743 kan skje på en av følgende tre måter:

Skilt nr	Beskrivelse
743.1:	enkel grunnform med bare omkjøringssymbolet
743.1 m/underskilt:	enkel grunnform med omkjøringssymbolet og underskilt for avstand til start på omkjøringen
743.2:	grunnform med omkjøringsymbol og tilleggsinformasjon

Figur 7: Skilt 743 «Midlertidig omkjøring», alternativer for utforming

På skiltet skal streken for omkjøringsveg vises på samme side av hovedvegen som omkjøringsruten tar av fra hovedvegen. Skilt 743.1 plasseres 150 - 400 m før omkjøringspunktet, avhengig av fartsgrensen, stedlige forhold og andre trafikkskilt. Avstand til eksisterende orienteringstavler og andre trafikkskilt skal være minimum 50 m.

Underskilt for avstand skal benyttes:

- dersom skiltet plasseres i en annen avstand enn 150 - 400 m før omkjøringspunktet,
- på sterkt trafikkerte og viktige vegger med høyt fartsnivå, uansett avstand til omkjøringspunktet,
- der det er flere vegkryss samlet, slik at det kan være tvil om hvilket vegkryss det gjelder.

Skilt 743.2 "Midlertidig omkjøring" kan inneholde følgende tilleggsopplysninger:

- Enten: vegnummer for hovedvegen (med stiplet bord), plassert ved omkjøringsstreken.
- Eller: vegnummer (med hel bord) eller symbol for omkjøringsruta, plassert ved omkjøringsstreken.
- Vegnummer for hovedvegen og/eller et visningsmål på hovedvegen, plassert over omkjøringssymbolet.
- Avstand til omkjøringspunktet, plassert under omkjøringssymbolet. På skilt 743.2 skal avstand til omkjøringspunktet alltid angis, uansett avstand til omkjøringspunktet.

Skilt 743.2 bør benyttes ved kompliserte omkjøringsruter på følgende vegger:

- europaveger,
- stamveger,
- andre sterkt trafikkerte og viktige vegger.

Skilt 743 bør plasseres på begge sider av kjørebanelen på følgende vegger:

- motorveger og motortrafikkveger,
- europaveger og stamveger,
- andre sterkt trafikkerte veger eller viktige veger, hvor forholdene på stedet tilsier at det er spesielt viktig å påkalle oppmerksomheten.

Skilt 745 Slutt på midlertidig omkjøring

Skilt 745 benyttes der det av spesielle grunner er behov for å opplyse trafikantene om at omkjøringsvegen er avsluttet. Skiltet bør benyttes i følgende situasjoner:

- Ved avslutning av lange omkjøringsruter.
- Ved avslutning av kompliserte omkjøringsruter med mange vegkryss.
- Steder hvor det ikke klart fremgår hvor omkjøringsruten slutter, for eksempel hvor standarden på stengt veg og omkjøringsvegen er noenlunde lik.
- Steder hvor det av andre grunner ikke klart fremgår hvor omkjøringsruten slutter.

Skiltet plasseres 50 - 100 m etter innkjøring fra omkjøringsvegen, og minst 50 m fra andre trafikkskilt på stedet.

Omkjøringssymbolet skal vises i samme retning som omkjøringsruten tok av fra hovedvegen.

Midlertidige orienteringstavler (Skilt 701-709)

Midlertidig orienteringstavler utføres som egne tavler eller som midlertidig modifisering av eksisterende permanente tavler. Permanent tekst kan også dekkes eller settes ut av kraft ved hjelp av oransje tape.

Små orienteringstavler settes også opp etter behov langs omkjøringsruten.

Horisontal svart strek (skilt 723.61) kan benyttes på orienteringstavler, dersom disse ikke inneholder vegnummer, annet symbol for omkjøringsruten eller visningsmål.

Bruk av variable skilt til omkjøringsskilting

Forvarsling og vegvisning kan også gjøres med variable skilt, jf **håndbok 053 Bruk av variable trafikkskilt**. Dette er mest aktuelt på sterkt trafikkerte veger som hyppig må stenges for vegarbeid, for eksempel tunneler. Dette blir ikke nærmere omtalt i denne håndboka.

3.3 Vegoppmerking

Endring eller tildekking av vegoppmerking i forbindelse med vegarbeid, også når det gjelder midlertidig fjerning av eksisterende oppmerking, skal alltid være godkjent av skiltmyndigheten, jf skiltforskriften § 30 nr. 4. For regulerende oppmerking, det vil si gangfelt, sperrelinje mv, skal det foreligge særskilt skriftlig vedtak på samme måte som for trafikkregulerende skilt.

Vegoppmerkingen har flere funksjoner. Den skal regulere, lede og informere trafikantene.

Langsgående vegoppmerking er viktig som optisk ledning. Det er derfor viktig at man nøye vurderer i hvilken grad trafikantene påvirkes av endringer i vegoppmerkingen. I mange tilfeller vil det være godt nok å lede trafikantene ved hjelp av for eksempel hindermarkering, men det skal vurderes om det beste er at vegoppmerkingen fjernes eller tildekkes ("dekke tape"). Det skal også vurderes om ny midlertidig eller varig vegoppmerking skal legges.

Det er spesielt viktig å vurdere hvordan den optiske ledningen vil være i mørkesituasjon.

Dersom trafikantene ledes i strid med regulerende oppmerking skal dette gjøres ved at vegoppmerkingen fjernes, tildekkes og midlertidig oppmerking etableres eller at trafikantene ledes ved bruk av hindermarkering, trafikkjegler eller trafikksylindere. Dette skal gjøres på en slik måte at trafikantene ikke er i tvil om hvor og hvordan de skal forholde seg.

For arbeider av lengre varighet bør vegoppmerking fjernes eller tildekkes, og korrekt midlertidig vegoppmerking etableres.

Fullstendige regler for vegoppmerking er gitt i **håndbok 049 Vegoppmerking**.

3.4 Trafikklyssignaler

Trafikklyssignaler krever vedtak, jf skiltforskriften § 30 nr. 4. Bruk av eller endring av signalene 1080 - 1096 (unntatt 1092), krever skriftlig vedtak på samme måte som for regulerende trafikkskilt.

Fullstendige regler for trafikklyssignal er gitt i **håndbok 048 Trafikklyssignaler**.

3.4.1 Vegarbeid nær permanente signalanlegg

Dersom det blir nødvendig å endre signalanlegg i forbindelse med vegarbeid, skal planer for dette alltid først forelegges for og godkjennes av vedkommende skiltmyndighet. Dette vil blant annet være tilfellet hvis kjørefelt sperres slik at trafikk i dette feltet i stedet må benytte kjørefelt som er regulert på en annen måte.

Om anlegget ikke kan fungere som forutsatt, skal det ved kortvarige arbeider slås på blinkende gult lys. Dersom anlegget skal være ute av drift i mer enn ett døgn, skal signalhodene gjøres strømløse og tildekkes for å vise at anlegget er ute av drift. Det skal påses at skilt på signalstolpene (for eksempel vikepliktskilt eller svingereguleringer) fortsatt er godt synlige.

Når anlegget er i normal drift, skal kjøretøy som benyttes til vegarbeid ikke plasseres slik at det påvirker kjøretøydetektorer og kaller opp grønt lys i utide. Dersom arbeidskjøretøy må oppholde seg i selve kryssområdet, bør anlegget slås på gult blink. Dette gjelder for eksempel ved snørydding.

3.4.2 Midlertidige skyttelsignalanlegg

Midlertidige skyttelsignalanlegg kan anvendes for regulering av trafikken på steder utenfor vegkryss hvor bare én kjøreretning kan avvikles om gangen, jf **håndbok 048**.

Slike anlegg bør gå trafikkstyrt, slik at trafikkstrømmenes størrelse påvirker vekslingen. Tekniske krav til slike anlegg er gitt i **håndbok 062 del 4**.

Manuelt styrte anlegg kan unntaksvis benyttes. Forutsetningen for at disse skal virke godt nok, er at den som styrer anlegget har god sikt til begge steder der køer vil kunne oppstå, eller har kontakt med en hjelper i den andre enden av strekningen ved hjelp av radio- eller telefonsamband. Dette kan være et alternativ til manuell trafikkdirigering.

Skiltmyndigheten vedtar bruk av trafikklyssignal i forbindelse med arbeid på riks-, fylkes og kommunale veger på tilsvarende måte som for midlertidig fartsgrense o.l. jf. vegtrafikkloven § 7.

Skyttelsignalanlegg skal IKKE benyttes når:

- utstyret ikke fungerer tilfredsstillende,
- det ikke er kontakt mellom signalenhetene i hver ende,
- det er kryss eller avkjørsler på strekningen som ikke kan reguleres forsvarlig (Ved oversiktlige forhold kan sideveg skiltes med skilt 560 med tekst: "Hovedveg signalregulert - vent og følg trafikkstrømmen"),
- trafikken er så stor at anleggets kapasitet periodevis overskrides (se grenseverdier i tabell for anbefalte grønntider nedenfor, jf også håndbok 048),
- strekningen er så kort (og trafikken så liten) at den kan reguleres med trafikkreglenes bestemmelser om vikeplikt for møtende, eller med skiltene 212 og 214 (vikeplikt for møtende trafikk).

Signalenhetene skal plasseres på høyre side i kjøreretningen og slik at ventende kjøretøyer ikke hindrer trafikk i motsatt retning. Ved behov kan skilt 560 med tekst " Ved rødt lys stopp her" og nedadrettet pil som vist benyttes for å angi ønsket stoppsted.

Signalene eller køen av ventende biler foran signalene skal ikke komme overraskende på ankommende kjøretøyer. Signalet skal være kontinuerlig synbart over en avstand minst lik 1,5 ganger stoppsikt.

1,5 x stoppsikt kan tas ut av nedenstående tabell. Lyssignaler bør ikke benyttes dersom stigning eller fall er større enn 6 %.

Fartsnivå (km/t)	Stigning >4%	Stigning/Fall -4% til - 4%	Fall >4%
30	35 m	40 m	45 m
40	55 m	60 m	65 m
50	75 m	80 m	85 m
60	100 m	110 m	120 m
70	130 m	140 m	155 m

Figur 8: Siktavstander midlertidige skyttelsignalanlegg

Generelt er det ønskelig at den signalregulerte strekningen gjøres så kort som mulig av hensyn til kapasitet og forsinkelser for trafikantene. Strekningen bør ikke overskride 500 m.

Signalanlegg i forbindelse med vegarbeid skal forvarsles med skilt 132 "Trafikklyssignal". Ved plassering skal det tas hensyn til at skiltet også skal gjøre trafikantene tidsnok oppmerksom på mulig kø foran anlegget.

Nærmere regler for programmering (tidsinnstilling) av skyttelsignalanlegg er gitt i **håndbok 048**. Beregning av grønn- og omløpstider gjøres enten manuelt eller med et kapasitetsberegningsprogram, for eksempel Capcal. Tabellen under viser verdier for lengde av grønn fase / omløpstid i sekunder for noen kombinasjoner av timetrafikk (sum to retninger, antatt lik fordeling) og avstand mellom signalene:

Timetrafikk (kj/t)	Avstand mellom signalene				
	50m	150m	250m	350m	450m
100	7/26	11/49	15/72	20/95	24/118
300	9/30	15/57	21/83	27/110	33/136
500	11/36	20/67	28/98	36/129	-
700	15/43	27/81	38/119	-	-
900	21/55	38/103	-	-	-
1100	31/76	-	-	-	-

Figur 9: Lengde av grønn fase / omløpstid

Omløpstiden i signalanlegg bør ikke være lenger enn vist over.

3.4.3 Gult blinksignal

1098 Gult blinksignal

Etter skiltforskriftenes § 24 angir gult blinksignal at trafikantene må vise særlig aktsomhet og oppmerksomhet. Signalet kan nyttes sammen med offentlige trafikkskilt for å markere spesielle trafikksituasjoner, eller på steder hvor trafikantene skal utvise særlig forsiktighet.

Det skal benyttes enten ett eller to vekselvis blinkende gule lys når ekstra oppmerksomhet for et skilt eller skiltkombinasjon er påkrevd.

For å markere endringer i kjøretretninger kan ledelys benyttes, **jf håndbok 048**. Lysene kan monteres over skilt 902 "Bakgrunnsmarkering", skilt 904 "Retningsmarkering" eller skilt 906 "Hindermarkering" og vise "løpende gult blink" i en 2 sekunders sekvens (Gjelder 4 lys).

3.4.4 Lyspiler

1100 Blinkende lyspil

Lyspil kan anvendes på varselpanel for å angi hvilken side panelet skal passeres på.

Det gjelder samme regler for bruk av lyspil som for skilt 404. Lyspil skal ikke benyttes dersom det kjørefeltet pilen peker ned mot kan ha motgående trafikk.

Når blinkende lyspil benyttes, skal varselpanelet ikke samtidig ha andre blinkende varsellys.

Se også **håndbok 048**, og **håndbok 062 del 4**.

3.4.5 Fast gult lys

Bruk av lykter med fast gult lys og midlertidig belysning gjelder spesielt ved vegarbeidsområder hvor det ikke er gatebelysning og som i perioder ligger i mørke. Men det kan også være andre forhold som gjør bruk av lykter med fast gult lys og/eller midlertidig vegbelysning nødvendig.

Lykter med fast gult lys kan benyttes for å gjøre varsling bedre synlig for gående og syklende der det ikke er tilstrekkelig vegbelysning.

Ved bruk av fast gult lys skal det klart fremgå hva hindringen er samt dens utstrekning.

På ubelyst veg skal det benyttes lykter med fast gult lys, for å markere varslingen for trafikanter som ikke har nytte av refleksflaten (gående og syklende). Belysning i anleggsperioden kan erstatte bruk av fast gult lys dersom varslingen blir synlig nok.

3.5 Manuell trafikkdirigering

Personer som foretar manuell trafikkdirigering skal:

- være over 18 år,
- ha førerkort klasse B,
- ha helse til å utføre oppgaven,
- ha gjennomgått særskilt opplæring (kurs i manuell trafikkdirigering),
- benytte jakke for manuell trafikkdirigering,
- benytte stoppspak,
- vise tydelige tegn til trafikantene.

For å forsterke synbarheten av personell som foretar manuell trafikkdirigering i forbindelse med vegarbeider, skal slikt personell være iført en egen type jakke som tilkjenner den spesielle funksjonen de har overfor kjørende. Vernejakken skal brukes av alle som driver med manuell trafikkdirigering, unntatt politi i tjeneste. Vernejakken skal bare benyttes ved manuell trafikkdirigering.

Jakke for manuell trafikkdirigering samt stoppspak er nærmere beskrevet i **håndbok 062 del 4**.

Personer som dirigerer trafikken manuelt er spesielt utsatt og det er viktig at trafikkdirigeringen gjøres korrekt og tydelig. Den som dirigerer trafikken skal stå godt synlig for trafikantene og ha full oversikt over trafikken i eventuelle konfliktpunkter.

En person skal ikke ha ansvar for mer enn ett konfliktpunkt. Dersom strekningen er mer enn 50 meter skal det være to personer til å dirigere trafikken (dette kan være hensiktsmessig også på kortere strekninger). Dersom det ikke er tilstrekkelig visuell kontakt skal det være kontakt på annen måte, for eksempel ved bruk av radio eller telefon.

Trafikken skal stoppes ved bruk av stoppspak. Når trafikken skal stoppes skal personen stille seg med front mot trafikken som skal stoppes. Stoppspaken holdes i høyre hånd og heves med den røde siden mot trafikken. For i tillegg å gi signal til trafikantene om å dempe hastigheten kan venstre hånd heves opp og ned. Når trafikken skal passere skal stoppspaken senkes med den røde siden vent fra trafikanten. I tillegg skal det signaliseres tydelig med venstre hånd til trafikantene at de kan kjøre.

En person skal ikke dirigere trafikken manuelt i mer enn 1 time av gangen uten pause. Dersom manuell dirigering for lengre perioder er påkrevd skal det sørges for avløsning. Ved manuell trafikkdirigering skal fartsgrense være maksimalt 60 km/t.

3.6 Kombinasjon av varslingsutstyr

I henhold til skiltforskriftens §1 er det forbudt å feste til skilt eller annen offentlig trafikkontrollinnretning noe som ikke gjelder skiltets eller innretningens formål. Trafikkskilt kan imidlertid plasseres på vogn eller kjøretøy.

Forøvrig skal kombinasjoner av skilt følge regler gitt i **håndbok 050**. Skilt 110 skal alltid stå øverst bortsett fra når det benyttes på et varselpanel .

Varselpanel med:

- Skilt 930 Sperremerking
- Skilt 110 Vegarbeid
- Sign. 1098 Gult blinksignal
- Skilt 930 Sperremerking
- Skilt 560 Teksttavle
- Sign. 1098 Gult blinksignal
- Skilt 930 Sperremerking
- Skilt 404 Påbudt kjørefelt
- Sign. 1100 Blinkende lyspil

Varselpanel er en kombinasjon av to sperremerkinger (skilt 930) og to vekselvis blinkende gule lykter (signal 1098). I tillegg kan varselpanelet utstyres med andre trafikkskilt, som for eksempel fareskilt med underskilt, opplysningstavle, påbudsskilt eller lyspil.

Varselpanel skal benyttes der det er nødvendig for å markere at hele eller deler av vegbanen (kjørefelt og/eller skulder) er sperret for trafikk eller for å informere om pågående arbeid.

Varselpanel kan monteres på midlertidige skiltstativ, på tilhengere eller på arbeidskjøretøy.

Varselpanelets utforming, størrelse og plassering skal tilpasses de enkelte kjøretøy, arbeidsmaskiner eller skiltstativer panelet skal monteres på. Skilt som benyttes på varselpanel skal ha størrelse MS eller større. Skilt 560 "Opplysningstavle" bør fortrinnsvis utformes med teksthøyde 140 mm. Avhengig av tilgjengelig areal kan det alternativt benyttes 105 mm, men det skal sikres at synligheten av budskapet er tilstrekkelig.

Varselpanelet skal ha to lykter med gult retningsbestemt lys som blinker vekselvis (signal 1098). Lyktene skal være tent når panelet er i bruk, unntatt når lyspil benyttes. Lyktene skal være av godkjent type (jf **håndbok 062, del 4**) og de skal være montert over øverste sperremerking. Arbeidsmaskin eller kjøretøy skal i tillegg ha minst én varsellykt som gir blinkende gult lys til alle sider.

Dimensjoner er gitt i **håndbok 062, del 4**.

3.7 Merking av personell, maskiner, containere m.v.

Personlig verneutstyr

Kun personlig verneutstyr med hensyn til synlighet blir omtalt her.

Alle arbeidstakere som arbeider på offentlig veg som er åpen for alminnelig ferdsel, skal benytte CE-godkjente verneklær. Dette gjelder også for kortvarige opphold i forbindelse med befaringer o.l. Verneklærne skal alene eller til sammen oppfylle kravene i verneklasse 3 - refleksklasse 2, jf NS-EN 471 "Meget godt synbart vernetøy".

Til manuell trafikkdirigering benyttes en særskilt jakke, jf **håndbok 062 del 4**.

Se for øvrig "Forskrift om bruk av personlig verneutstyr på arbeidsplassen" § 7.

Merking av arbeidsmaskiner o.l.

Arbeidsmaskiner skal være utstyrt som angitt i Kjøretøyforskriftens §28-3.

Se også Trafikkreglene §2 Anvendelsesområde, fravikelse av vegtrafikkbestemmelsene m.v. samt § 14 Signal og tegn.

Det presiseres at varsellykt med blinkende gult lys bare kan brukes når trafikkreglene fravikes, eller bare når det er nødvendig for å hindre fare. Lyset skal være synlig fra alle kanter.

Merking og plassering av containere o.l. på offentlig veg

Veglovens § 57 innskrenker allmennhetens bruk av vegområdet. Det er forbudt uten tillatelse fra vegmyndigheten å legge eller plassere ting på annet sted enn der det er laget særskilt offentlig opplagsplass til slikt bruk. Tilsvarende bestemmelser finnes også ofte i politivedtekter.

For å gi tillatelse til å plassere gjenstander på veg (kjørebane, skulder, fortau eller gang- og sykkelveg), kan det fastsettes vilkår som må være oppfylt. Følgende hovedregler skal legges til grunn:

- Alle gjenstander som ikke er registrert eller utstyrt med kjennetegn, skal være tydelig merket med eiers navn, adresse og telefonnummer. Disse opplysningene skal være anbrakt godt synlig og ikke lett å seg fjerne.
- Redskap, utstyr m.v. som er eller kan være farlig ved evt. påkjørsel, skal sikres og plasseres bak sikring og varsles på samme måte som vegarbeide. Dette gjelder også i forhold til fotgjengere og syklist. Vegmyndighet og/eller politiet bestemmer i hvert enkelt tilfelle om vedkommende gjenstand kan utgjøre noen slik fare ved den aktuelle plassering.
- Alt utstyr som står på eller inntil steder med stor gang- og sykkeltrafikk, skal alltid sikres slik at ikke synshemmede skades, og skal ikke hindre passering for bevegelseshemmende m.v.

- Containere o.l. kan tillates plassert på offentlig veg med fartsgrense 50 km/t eller lavere hvis trafikken er så lav at dette ikke medfører uakseptable trafikkhindringer og det ellers ikke er spesielle faremomenter. Containerne skal være utstyrt med reflekterende markeringer plassert på alle hjørner. Refleksplaten bør være 50 cm høy og 10 cm bred og ha en utforming som skilt 906 "Hindermarkering". Skråstripene skal peke ned mot den side trafikken skal passere. Reflekskvaliteten skal være av samme kvalitet som benyttes på trafikkskilt.
- På vegger med fartsnivå over 50 km/t skal containere o.l. sikres tilsvarende et vanlig vegarbeidsområde. På slike vegger bør det bare i spesielle tilfeller gis tillatelse til slik plassering.

3.8 Varsling av bilberging

Ved bilberging m.v. skal de vanlige regler om arbeidsvarsling følges så langt det er praktisk mulig. Arbeid med å få kjøretøy opp på vegen skal foregå etter særskilt varslingsplan, jf eksempelsamlingen. Det er særlig viktig å få varslet i så god avstand at det ikke inntreffer påkjøring av bergingsbil, havarist eller kjøretøyer som har stanset og står i kø.

Det er vedkommende som har satt ut varslingen som er ansvarlig for at rette myndighet får beskjed om skaden.

4 Sikring

Hensikten med sikring er ved hjelp av fysiske tiltak å:

- hindre påkjørsel av arbeidere og utstyr,
- hindre trafikanter å komme inn på arbeidsområdet,
- hindre trafikanter fra å komme til skade dersom varslingen ikke blir etterfulgt,
- begrense skaden på trafikantene dersom de treffer sikringen.

Det er viktig at sikringsutstyr brukes på en korrekt måte da feil bruk kan gi utilsiktede og store konsekvenser med hensyn til sikkerheten for arbeidere og trafikanter.

Arbeidsmiljøloven med forskrifter stiller en rekke krav i forhold til sikkerhet for arbeidstakere. I tillegg har vegmyndigheten et ansvar for trafikantenes sikkerhet. Disse hensynene er søkt ivaretatt ved bruk av sikring som vist i eksempelsamlingen.

Det skal gjøres en grundig vurdering av hvilken type sikring som skal benyttes i de enkelte tilfeller. Sikringen skal være tilpasset de ulike trafikantgruppene på stedet. Varslingen skal tilpasses den type sikring som benyttes. Lengden/bredden på sikkerhetssoner vil være avhengig av den type sikring som velges.

Når dimensjonering og valg av materiell vurderes, skal det blant annet legges vekt på:

- trafikkmengde,
- fartsnivå på stedet,
- hvilke trafikantgrupper som skal sikres,
- hvilken type arbeid som utføres, samt varighet,
- hvilke farer arbeidere og trafikanter kan utsettes for.

Sikringsmateriell skal i seg selv ikke øke farene for skader. Det skal tas spesielle hensyn til gående, spesielt funksjonshemmede og syklende. Sikringen skal være så robust at den hindrer gående og syklende å uforvarende komme inn på arbeidsområdet eller ut i trafikken.

Sikring av gående på fortau kan for eksempel gjøres med ulike typer gjerder el, mens sikring av gående mot kjøretøy krever mer robust materiell.

Sikringen skal være tilstrekkelig synlig under alle lysforhold, og den skal være stabil nok til å tåle de påkjenninger den kan bli utsatt for.

Enkelte arbeidsoperasjoner medfører endringer av den permanente langs- eller tversgående sikringen. I slike tilfeller skal en søke å gi trafikantene samme sikkerhetsnivå som ved permanent situasjon. Dette kan for eksempel gjøres ved å bruke midlertidig langs- og/eller tversgående sikring, eller andre tiltak som for eksempel ved å innføre redusert hastighet på den aktuelle strekningen. Dersom rekkverk mangler skal dette skiltes med skilt 156 "Annen fare" med underskilt 808.704 "Rekkverk mangler".

Funksjons- og materialkrav til sikringsmateriell er nærmere beskrevet i **håndbok 062 del 4** og **håndbok 231 Rekkverksnormalen**. All sikring skal brukes på den måte det er testet og godkjent for. Det er spesielt viktig å ta hensyn til kravene til sikkerhetssoner, arbeidsbredder mv.

4.1 Langsgående sikring

Langsgående sikring er en fysisk hindring i form av rekkverk, gjerde eller annen barriere, som skal sikre at de ulike trafikantgruppene (gående, syklende og kjørende):

- ikke kommer inn på arbeidsområdet og påfører seg selv, arbeidere eller utstyr skade,
- ikke skades på utstyr, arbeidsredskap, konstruksjoner eller kjører/faller ned i arbeidsgrøp, grøfter e.l.,
- ikke kommer over i motgående kjørefelt

Slik sikring skal gjøres synlig for trafikantene med bruk av for eksempel hindermarkeringer.

Ved bruk av langsgående sikring er det spesielt viktig å vurdere eventuell fare for påkjørsel i endene av sikringen. Blant annet skal rekkverk avsluttes i henhold til **håndbok 231**.

4.2 Tversgående sikring

Tversgående sikring er en fysisk hindring som skal sikre at de ulike trafikantgruppene (gående, syklende og kjørende):

- ikke kommer inn på arbeidsområdet og påfører seg selv, arbeidere eller utstyr skade,
- ikke skades på utstyr, arbeidsredskap, konstruksjoner eller kjører/faller ned i arbeidsgrøp

I en del tilfeller vil den langsgående sikringen være av en slik type at den også kan fungere som en tversgående sikring.

Ved bruk av tversgående sikring skal det av hensyn til de kjørende vurderes om sikringen skal være energiabsorberende. Ved fartsnivå 60 km/t eller høyere skal den tversgående sikringen være energiabsorberende. Med energiabsorberende sikring menes en sikring av en slik art at den ikke stopper trafikanten momentant men reduserer belastningen enten ved at sikringen deformeres eller forflyttes.

Sikkerhetssonen vil være avhengig av hvilket sikringsprodukt som benyttes. Sikringens sikkerhetssone skal være i henhold til spesifikasjonene for produktet.

Kjøretøy påmontert godkjent energiabsorberende utstyr er å forstå som en tversgående sikring.

4.3 Gående og syklende

Det er viktig at arbeidsområder blir sikret når gående og syklende, spesielt barn og funksjonshemmede, blir berørt av vegarbeidet. Dette gjelder både når disse trafikantenes eget trafikkareal (fortau og gang- og sykkelveger) blir direkte berørt, og når maskiner eller kjøretøy beveger seg på eller i nærheten av gang- og sykkelarealet.

Det skal etableres sikring som hindrer trafikantene i å uforvarende komme inn på arbeidsområdet. Sikringen skal være så stødig at den opprettholder sin funksjon dersom trafikanter faller mot, eller sykler på den. Sikringsutstyr skal ikke plasseres på en slik måte at det er til fare for eller kan skade trafikantene. Ved utplassering av sikringsutstyr skal det tas spesielt hensyn til synshemmede. Dersom gående eller syklende ledes ut i vegbanen skal de sikres mot den øvrige trafikk.

Sikring ved vegarbeid på fortau kan gjøres ved etablering av midlertidig, sikret gangbane. Gående kan også bli ledet over til den andre siden av vegen, men ved en slik løsning skal kryssingen skje på et trygt sted, for eksempel i eksisterende gangfelt.

Vedlegg 1: Kontroll

Hensikten med kontroll er å kvalitetssikre den utførendes og skiltmyndighetens arbeid. Andres kontroller som de utført av politi og arbeidstilsyn er ikke beskrevet her.

Ansvar

Skiltmyndigheten har ansvar for at varslingsplanen ivaretar nødvendige hensyn til sikkerhet og framkommelighet, ut fra de opplysninger de har mottatt om hvor arbeidet skal utføres, hva slags arbeider som skal utføres, hvordan arbeidet er planlagt utført mv.

I forbindelse med godkjenning av varslingsplanen gis vanligvis andre enn skiltmyndigheten ansvar for gjennomføring og oppfølging av varsling og sikring. Andre virksomheter får således ansvar for utsetting av skilt og utstyr og et ansvar for at dette fungerer etter planen. Det skal derfor settes krav til og om nødvendig kontrolleres at virksomheten er kvalifisert til dette. I tillegg vil det vanligvis i varslingsplanen bli satt særskilte krav til hvordan varsling og sikring skal gjennomføres.

Virksomheten har ansvar for at alle tiltak som er vist i varslingsplanen blir iverksatt, og at alle krav om tilsyn blir ivarettatt. I den forbindelse skal det utpekes en eller flere navngitte personer som får ansvar for daglig tilsyn med arbeidsvarslingen på stedet, og for å iverksette feilretting når dette blir nødvendig.

I tillegg har virksomheten ansvar for at det blir etablert interne rutiner som sikrer at slikt tilsyn og feilretting blir gjennomført som forutsatt, og for at eventuelle andre krav i varslingsplanen blir fulgt.

Skiltmyndigheten kan gjennomføre kontroller med at virksomhetene følger varslingsplanene. I tillegg kan politi eller arbeidstilsyn gjennomføre kontroller med hjemmel i andre lovbestemmelser.

Kontroll utført av skiltmyndighet

Hensikten er ikke primært å "ta" noen for store eller små feil, men å videreutvikle arbeidsvarslingssystemet med sikte på mer effektiv og sikrere gjennomføring av vegarbeider.

Selv om hovedansvaret for oppfølging av arbeidsvarslingen pålegges den utførende virksomhet vil og skal skiltmyndigheten kunne utføre kontroll med hvordan arbeidsvarslingen blir gjennomført i praksis. Formålet med slike kontroller er å:

- påse at godkjente varslingsplaner med bestemmelser blir fulgt i praksis,
- evaluere varslingsplanene, for eksempel behov for enklere eller mer omfattende varsling og sikring,
- finne metoder for bedre arbeidsvarsling i samråd med utførende virksomhet.

Kontroller utføres av skiltmyndigheten eller personer med nødvendig kompetanse, utpekt av skiltmyndigheten.

Forhåndsvarslet kontroll

Kontroller kan være forhåndsvarslet 2 - 3 dager i forveien, slik at representanter for arbeidsledelsen kan være til stede i tillegg til den ansvarshavende. Virksomheten får dermed noe tid til å rette feil og frambringe nødvendig dokumentasjon, men dette vil vanligvis ikke være av stor betydning, hvis det ikke foreligger mistanke om grove feil i arbeidsvarslingen. Ved forhåndsvarslede kontroller vil det være mulig å gjennomføre en grundigere gjennomgang av virksomhetens rutiner enn når kontrollen ikke er varslet.

Den som utfører kontrollen skal før kontrollen starter alltid legitimere seg overfor den stedlige arbeidsledelsen. Kontroll bør gjennomføres sammen med representanter for den utførende virksomheten, men kan gjennomføres selv om utførende virksomhet ikke møter med ansvarlige personer.

Det skal dokumenteres hva som er kontrollert og hva kontrollen har funnet av avvik i forhold til godkjent varslingsplan, eventuelt andre krav og krav i denne håndbok.

Utførende virksomhet skal senest to arbeidsdager etter kontrollen motta en kontrollrapport som beskriver:

- når og hvor kontroll ble gjennomført,
- hvem som var til stede,
- hvilke feil eller avvik som ble funnet,
- hvilke krav som eventuelt blir stilt til oppfølging av kontrollen.

Kontroll uten forvarsel

Kontroll kan gjennomføres uten forhåndsvarsel. I prinsippet er dette en stikkprøvekontroll hvor det kontrolleres om varsling og sikring utføres i henhold til varslingsplan med bestemmelser. Kontroller av denne type vil kunne variere i omfang ut fra størrelsen og typen anlegg som kontrolleres. Steder for kontroll kan plukkes ut tilfeldig eller de kan velges ut på bakgrunn av andre forhold som for eksempel innspill fra publikum.

Kontrollrapporten bør omfatte:

- når og hvor kontroll ble gjennomført,
- hvem som var til stede,
- hvilke feil eller avvik som ble funnet,
- hvilke krav som eventuelt blir stilt til oppfølging av kontrollen.

Dersom kontrollen avdekker uheldige forhold som skyldes at varslingsplan og bestemmelser ikke følges bør utførende virksomhet tilskrives og kopi av kontrollrapporten vedlegges.

Dersom kontrollen avdekker uheldige forhold som ikke skyldes at varsling og sikring ikke er i henhold til planen, skal skiltmyndigheten umiddelbart vurdere om endringer bør gjøres. Likeså dersom kontroll avdekker at varslingsplanen ikke viser seg å være tilfredsstillende.

Rutiner ved tilfeldig observasjon av feil

Enhver trafikant som observerer det vedkommende mener er feil eller mangler ved varsling og sikring, kan melde dette inn til vegtrafikksentralen. Dette gjelder også ansatte i Statens vegvesen. Vegtrafikksentralen handler så i tråd med gjeldende bestemmelser (**håndbok 210 Vegmeldingstjenesten**).

Skiltmyndighetens oppfølging av denne typen feil vil være avhengig av hvilke feil som er rapportert. Oppfølgingen kan enten skje som en "begrenset kontroll" hvor det skriftlig redegjøres for hva som har vært feil og dermed skal rettes opp, eller ved at all varsling og sikring kontrolleres.

Med "begrenset", menes her at det presiseres at det bare er deler av varslingen som er vurdert, og at manglende påpeking av andre feil ikke innebærer at dette er godkjent.

Skriftlig oppfølging bør gjøres også når den første henvendelsen har vært muntlig, for å kunne dokumentere hva som har foregått, og som grunnlag for eventuell senere sanksjoner.

Rutiner ved feil i varslingsplaner

Kontroller kan vise at det er gjort feilvurderinger ved godkjenning av varslingsplanen. I så fall skal varslingsplanen endres før krav om endringer blir satt fram overfor utførende virksomhet.

Sanksjoner

Se kapittel 2.

Vedlegg 2: Opplæring

Generelle kompetansekrav

Alle arbeidstakere som utfører arbeid på veg skal ha nødvendig opplæring i arbeidsvarsling.

Kravene til opplæring i denne håndboka gjelder for alle som skal arbeide på veg og som:

- er ansatt i Statens vegvesen,
- er ansatt i eller leder virksomhet som utfører arbeid for Statens vegvesen,
- utfører arbeid på eller ved veg, når arbeidet krever tillatelse fra Statens vegvesen og medfører behov for arbeidsvarsling. Dette kravet gjelder også når kommunene gir slike tillatelser på riks- og fylkesveger.

Det er arbeidsgivers ansvar at nødvendig opplæring blir gitt. Vegholder kan kreve dokumentasjon på at arbeidstakere har nødvendig opplæring.

Skiltmyndigheten skal stille krav om tilstrekkelig kompetanse til alle virksomheter som vil påta seg ansvar for arbeidsvarsling. Virksomheter som ikke kan dokumentere tilstrekkelig kompetanse skal ikke få tildelt ansvar for arbeidsvarsling, og må i så fall leie inn kompetanse fra annet hold for å kunne gjennomføre arbeider på eller ved veg.

Kurs

Oversikt over kurs og minimum varighet av undervisning:

Nr	Kurstype	Varighet*	Krever
1	Kurs for alle som skal utføre arbeid på veg	3 timer	
2	Kurs for ansvarshavende	6 timer	
3	Kurs i manuell trafikkdirigering	2 timer (+ praksis)	1 eller 2

Figur 10 Kurstyper

*effektiv tid

Ved PC-basert opplæring godkjent av Vegdirektoratet vil varigheten av undervisningen kunne tilpasses i forhold til kursopplegget.

Alle kurs skal dokumenteres med kursbevis. For alle kursene er det krav om bestått prøve for å få kursbevis. Bare kurs arrangert av kursledere godkjent av Vegdirektoratet vil bli godkjent som tilfredsstillende opplæring. Vegdirektoratet skal holde tilsyn med kursarrangørene for å sikre at opplæringen har tilfredsstillende kvalitet.

For mer komplisert sikring og varsling kan skiltmyndighet stille krav til mer omfattende opplæring.

Nedenfor følger en kort beskrivelse av hvilke krav som stilles til de ulike kurs. Vegdirektoratet kan utarbeide mer detaljerte kurskrav.

Kurs 1: For alle som skal utføre arbeid på veg

Alle som skal utføre arbeid på riks- og fylkesveg skal minimum ha gjennomgått kurs 1. Med arbeid på veg menes her alt arbeid som medfører opphold på veg, inklusive inspeksjon, kontroll, befarings m.v.

Følgende tema skal inngå i opplæringen:

- personlig sikkerhet,
- personlig verneutstyr,
- varsling ved vegarbeid ,
- sikring ved vegarbeid,
- ansvarsfordeling, hvilket personlig ansvar har den som arbeider på veg,
- hensyn til sikkerhet og framkommelighet.

Personer som har bestått kurs 2 trenger ikke kurs 1.

Kurs 2: For ansvarshavende

Kurs for ansvarshavende.

Følgende tema skal inngå i opplæringen:

- personlig sikkerhet,
- personlig verneutstyr,
- krav til varsling av trafikanter,
- krav til sikring ved vegarbeid,
- varslingsplaner, vedtak og innhold,
- ansvarsfordeling, regelverk,
- kontrollrutiner, tiltak ved oppståtte feil, sanksjoner.

Kurs 3: Manuell trafikkdirigering

Alle som skal foreta manuell dirigering av trafikk skal ha gjennomgått kurs i dette, i tillegg til kurs type 1 eller type 2. I tillegg skal vedkommende ha førerkort i klasse B.

Følgende tema skal inngå i opplæringen:

- personlig sikkerhet,
- personlig verneutstyr,
- tegngivning og adferd,
- bremselengder, reaksjonstider,
- generelt om trafikkavvikling,
- praktisk øvelse.

Krav til kursholder

For at kurs i arbeidsvarsling skal være gyldig, skal kurs holdes av personer godkjent av Vegdirektoratet. Vegdirektoratet gir godkjenning til personer funnet kompetente etter kravene under.

For å få godkjenning som kursholder vil det normalt bli satt krav om:

- anbefaling fra et regionvegkontor,
- god faglig bakgrunn innenfor trafikkplanlegging e.l.,
- erfaring som foreleser.

For å beholde godkjenningen som kursholder vil det normalt bli satt krav om at:

- kursholder retter seg etter pålegg fra Vegdirektoratet,
- kursholder deltar i oppfølging i regi av Vegdirektoratet for eksempel møte en gang i året,
- opplysning om tidspunkt for kurs i god tid sendes den region kurset holdes i,
- det avholdes prøver for deltakerne,
- kursholder skal ha oversikt over personer som har fullført kurs.

Inntil 1/3 av forelesningstiden på kursene kan holdes av personer uten godkjenning, men disse personene skal da inneha spesiell og relevant kompetanse for eksempel innen HMS eller juss.

Som en kvalitetssikring vil representanter for Statens vegvesen kunne være til stede på hele eller deler av undervisningen, også uanmeldt.

Søknad om godkjenning sendes Vegdirektoratet.

Godkjenningens varighet

Godkjente kurs gjelder i 5 år. Etter 5 år kreves nytt kurs eller oppfriskningskurs.

Godkjenning av kursholder gjelder for 5 år. Søknad om forlengelse av godkjenning sendes Vegdirektoratet.

